

INGEN FARA PÅ TAKET

SKOLPERSONAL OM
ANMÄLNINGSSKYLDIGHET

HERMANSSON, SOFIE
JÖNSSON, OSKAR

Handledare: Sven-Erik Olsson
Examinator: Finnur Magnússon

Hermansson, Sofie & Jönsson, Oskar. Ingen fara på taket. Skolpersonal om anmälningskyldighet. *Examensarbete i socialt arbete, 15 högskolepoäng*. Malmö högskola: Fakulteten för hälsa och samhälle, 2015.

NO CAUSE FOR CONCERN

SCHOOL PERSONNEL ABOUT REPORT DUTY

HERMANSSON, SOFIE
JÖNSSON, OSKAR

Mentor: Sven-Erik Olsson
Examinator: Finnur Magnússon

Hermansson, Sofie & Jönsson, Oskar. No cause for concern. School personnel about report duty. *Degree project in social work, 15 credits*. Malmö University: Faculty for Health and Society, 2015.

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie var att beskriva och analysera skolpersonals överväganden i beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen. Genom en kvalitativ metod har en vinjettstudie använts för att besvara frågeställningarna. Populationen har bestått av skolpersonal arbetande med barn i årskurs 1-6. Totalt elva respondenter har deltagit i studien. Urvalet har skett genom ett icke-sannolikhetsurval. Med skolpersonal avses samtliga anställda inom skolverksamheter som arbetar i kontakt med barn, och kan alltså innebära rektorer, pedagoger, assistenter, vaktmästare etc. Resultatet som tolkats genom modern organisationsteori påvisar att en oro förekommer i de flesta fall och att i vissa fall är en föräldrakontakt, istället för en orosanmälan, att föredra för att gagna en fortsatt god kontakt mellan elevens hem och skolan. Respondenterna förklarade att skolans elevhälsoteam är kompetenta och sakkunniga, vilket stärker organisationen och bidrar till att problem som uppkommer kan lösas internt snarare än i samverkan med andra organisationer. I slutsatsen kan konstateras det att respondenterna är verksamma inom organisationer där ärenden i hög grad hanteras internt. Samtliga respondenter uttryckte att skolans relation till elevens föräldrar var viktig och togs i åtanke innan en orosanmälan till socialnämnden upprättades. En av elva respondenter ansåg att en omedelbar orosanmälan skulle upprättas medan två av respondenterna ansåg att socialnämnden skulle kontaktas i sista hand.

Nyckelord: *orosanmälan, skolpersonal, anmälningskyldighet, skola, oro, barn som far illa.*

ABSTRACT

The objective of this study was to describe and analyze the results of the thoughts from school personnel on whether or not to do a report of concern to the social services according to chapter 14 of the social services law. By a qualitative method, a vignette study has been used to respond to the questions. All respondents were school personnel that work with students in year 1-6 and there were a total of 11 respondents. The selection has been made by a non-probability sample. The school personnel are all members of the staff that work directly with students, such as principals, teachers, teacher's assistants and janitors. The results has been produced through a modern organizational theory and show that concern is a factor in most cases, and in some that a parental contact is to prefer instead of reporting to social services, in order to establish a good contact between the school and the parents. To have an ongoing contact with the schools mental health team has been a recurring thought from the respondents. The conclusion shows that the respondents all work within organizations where situations are dealt with internally. All respondents express that the relation with the student's parents is important and should be taken into account before a report of concern is made to the social services board. One of eleven respondents thought that an immediate report of concern should be made, whilst two of the respondents thought the social services board should be the last port of call.

Key words: report of concern, school personnel, report duty, school, anxiety, child abuse and neglect (CAN).

FÖRORD

Vi vill rikta ett stort tack till alla som har varit behjälpliga vid arbetet med vårt examensarbete. Vi vill speciellt tacka deltagande respondenter för den tid och energi de har lagt ner på att besvara studiens vinjett. Vår handledare Sven-Erik Olsson har varit ett stort stöd och oerhört behjälplig under arbetet med examensarbetet. Vi vill tacka dig för ditt engagemang, dina kreativa idéer och för att du har delat med dig av din kompetens som fört vårt examensarbete i rätt riktning.

2015-01-08

Sofie Hermansson & Oskar Jönsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	7
Historik	7
Relevans	11
Problemformulering	13
Syfte	13
Frågeställningar	13
Förförståelse	13
Begrepp	14
Tidigare forskning	15
Teoretiska perspektiv	16
Modern organisationsteori	16
Metod	19
Kvalitativ metod	19
Tillvägagångssätt	19
Material	20
Urval	22
Vinjett	23
Etiska överväganden	24
Resultat	25
Oro	25
Stöd och resurser vid arbetsplatsen	25
Handlingsplan	27
Överväganden	28
Förhållandet till föräldrarna	29
Att göra eller att inte göra en anmälan	31
Metod- och resultatdiskussion	33
Slutsats	35
Referenslista	38
Bilagor	41
Bilaga 1	41
Bilaga 2	42

INLEDNING

Anmälningsskyldigheten hos anställda inom verksamheter som rör barn och unga, kan vara en följd av ett samhälle som genomsyras av eskalerande övervakning (Nilsson, 2003). Det finns idag många verksamheter som måste bedrivas med insyn från olika tillsynsorgan (Länsstyrelsen, 2014; Skolinspektionen, 2014; Statens offentliga utredningar, 2012/13:SoU5). Verksamheter som skola och socialtjänst är några av dessa verksamheter, vilka strävas efter att styras i offentlig regi. Anmälningsskyldigheten gällande barn som far illa har kommit att bli ett omdebatterat ämne, både juridiskt, politiskt och medialt. I föreliggande studie undersöks den anmälningsskyldiges överväganden och tankegångar inför en eventuell orosanmälan. Studien inleds med övergripande historik kring skolans och anmälningsskyldighetens framväxt, samt hur anmälningsskyldigheten ser ut och regleras idag.

Historik

Nedan följer en redogörelse för historik och bakgrund till skolan och skolplikten. Det redogörs även för historiken och framväxten av dagens risksamhälle som styrs av övervakning och tillsyn. Slutligen redovisas historik och bakgrund till den anmälningsskyldighet som idag influerar samhället inom olika sektorer. Historiken syftar till att ge läsaren en översiktlig bild av de faktorer som föreligger fenomenet anmälningsskyldighet.

Hushåll

Under det agrara samhället växte begreppen familj och hushåll fram. Ett hushåll bestod oftast av kärnfamiljen tillsammans med tjänstefolk. Hushållet var en social enhet som styrdes med en patriarkal karaktär. Husbonden skulle lydas och behandlas med respekt, men det var också hans ansvar att hushållet var tryggt (Nilsson, 2003). Husbonden ansvarade även för att hushållets medlemmar klarade av det årliga husförhöret av bibliska kunskaper. Husförhöret hölls av sockens präst som journaltecknade hushållets kompetens (Riksarkivet, 2014).

Skolväsendets historia går således långt tillbaka i tiden. Husförhöret var obligatoriskt och reglerades i 1686 års kyrkolag (Riksarkivet, 2014). Prästen var den som förhörde, och har idag ersatts av lärare i skolverksamheten. Husbonden ansvarade för sina hushållsmedlemmar (Nilsson, 2003), på samma sätt som föräldrar och vårdnadshavare idag ska ansvara för sina barn (Föräldrabalken, 6 kap. (1949:381)). Skolväsendet växte fram ur det agrara samhällets husförhör, och resulterade i den första folkskolestadgan (Nilsson, 2003).

Skolan och skolplikt

År 1842 infördes allmän folkskola. Från och med det året blev det en skyldighet för varje socken att erbjuda minst en skola. Den första lagen om skolplikt stiftades år 1882, skolplikten omfattade då sex års skolgång. Dagens nioåriga grundskola infördes år 1972 och skolplikten utökades i förhållande till den (Landguiden – utrikespolitiska institutet, 2014). Majoriteten av grundskolorna i Sverige bedrivs i kommunal regi. Kommunen ansvarar för att elever fullgör skolplikten från sju års ålder till och med att det nionde skolåret är avslutat (Landguiden – utrikespolitiska institutet, 2014; Skolverket, 2012).

Från vård till hälsa

Det finns en specifik grupp inom skolverksamheten som fokuserar på elevers välmående, såväl fysiskt som psykiskt. Denna grupp har under tidigare år benämnts som elevvård och skolhälsovård, vilka under tidigt tjugohundratal reviderades till ett samlingsbegrepp: Elevhälsa (synonym till benämningar i studien som: elevhälsan, elevhälsoteam, EHT). I samband med detta blev också elevhälsans uppdrag förändrat (Johnson, 2013). Från ett fokus som har legat på de patogena, vårdande insatserna, fokuseras det nu på de salutogena, förebyggande insatserna (Skolverket, 2014).

Elevhälsan skall idag ha flera kompetensområden för att ombesörja de olika behov som kan finnas hos elever i skolan. De områden som skall täckas är medicinska-, psykologiska-, psykosociala- och specialpedagogiska insatser. Denna tvärprofessionella grupp består oftast av professioner som rektor, skolkurator, skolsköterska, skolläkare, skolpsykolog samt specialpedagog/speciallärare (Guvå, 2014; Johnson, 2013; Proposition 2009/10:165). Elevhälsan regleras i 2 kap. 25 § Skollagen, 2010:800.

Samtidigt som skolverksamheter utvecklar sin verksamhet med olika elevvårdande insatser, säger lagstiftningen (14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)) att det inte är skolans uppgift att utreda huruvida elever får sina behov tillgodosedda eller inte. Det finns en motsägelse i utvecklingen, då skolverksamheter med den nya elevhälsan arbetar för att bättre kunna bemöta elever med problem inom organisationen, samtidigt som socialnämnden är beroende av att information om elever med problematik eller dåligt mående, förmedlas från skolverksamheten.

Samarbete mellan skola och andra myndigheter

När barn eller ungdomar far illa eller misstänks fara illa kan det beröra barnet eller den unges skolgång; därför måste skolan agera i arbetet med att förbättra barnet eller den unges situation (29 kap. 13 § skollagen, 2010:800). Genom att samverka med andra myndigheter kan arbetet kring barnet effektiviseras.

Alla myndigheter i Sverige har en generell skyldighet att samverka enligt 6 § i förvaltningslagen, 1986:223. Enligt 29 kap. 13 § skollagen, 2010:800, är huvudman och samtliga anställda inom en skolverksamhet skyldiga att samverka med andra myndigheter. Skyldigheten att samverka gäller speciellt om det finns barn som far illa. Skolan är då skyldig att samverka med socialtjänst, polis, barn- och ungdomspsykiatri, bland andra.

Även socialtjänsten och sjukvården är skyldiga att samverka då det finns barn som misstänks fara illa eller som far illa (5 kap. 1 § socialtjänstlagen, 2001:453; 2 § hälso- och sjukvårdslagen, 1982: 763). Det är socialtjänstens ansvar att samverka kommer till stånd kring barn som far illa eller riskerar att fara illa (5 kap. 1 § socialtjänstlagen, 2001:453).

Skolan ansvarar för att barnets miljö är trygg och huvudmannens ansvar är att regler följs. Skolan har också ett ansvar för utsatta barn och pedagogerna har en viktig uppgift i att upptäcka när barn far illa eller när det finns en risk för det (Skolverket, 2013). Samhället visar på olika sätt ökade ambitioner för att säkerställa skydd av barnen. Socialstyrelsen marknadsför BBIC (barnets bästa i centrum) som förekommer i nästan alla Sveriges kommuner. BBIC används som

stöd vid socialnämndernas barnavårdsutredningar. BBIC syftar till att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn och ungdomar (Socialstyrelsen, 2014c).

Myndigheter och verksamheter såsom skola och socialtjänst har många ansvarsområden. Uppföljningen av dessa ansvarsområden sköts av olika tillsynsmyndigheter. Staten övervakar samhällsorganen på olika sätt och rapportering av avvikelser har blivit ett moment i ledet av arbetsuppgifter. I nästkommande stycke beskrivs övervakningssamhällets framväxt sedan modern tid.

Övervakning

Övervakning och tillsyn har blivit en stor del av samhället sedan modern tid (Nilsson, 2003). Michel Foucault beskriver hur civilisering och disciplinering av befolkningen är grunden till dagens samhälle som styrs av tillsyn och övervakning i olika former. Det moderna samhället likväl som dagens samhälle har karaktäriserats av olika former av disciplinerande tekniker. Disciplinering är idag en form av maktutövning med syftet att normalisera och korrigera befolkningens beteenden. Disciplinering som maktutövning utvecklades ur olika institutioner såsom fängelser, sjukhus och skolor. Dessa institutioner inordnade befolkningen i en strukturerad ordning och när kontroll och insyn blev en realitet började människor att anpassa sitt beteende – normaliseringsprocessen var ett faktum (Nilsson, 2003).

Foucault förklarar *governmentality* (styrningsmentalitet) som en följd av den disciplinering som skett sedan modern tid. Styrningsmentalitet är en form av statlig kontroll som idag är genomgående i samhället. Statens styrningstänkande syftar till att påverka befolkningens beteende genom medel som lagstiftning, ekonomisk styrning och omfattande byråkratisk kontroll, med hjälp av olika rättsväsenden och tillsynsmyndigheter (Nilsson, 2003). Idag kontrolleras samhället av flera myndigheter (socialnämnd, polismyndighet, trafikverk etc.) som har rättigheter att disciplinera invånare som inte följer normen. Det finns även lagstiftningar för missbrukande och psykiskt sjuka (Lag om vård av missbrukare i vissa fall, 1988:870; Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, 1990:52; Lag om psykiatrisk tvångsvård, 1991:1128) som kan ligga till grund för direkta tvångsåtgärder för de invånare som inte följer den moral som dagens samhälle genomsyras av (Nilsson, 2003).

Framväxten av övervakningssamhället har resulterat i olika typer av kontroll som idag uppfylls av olika samhällsfunktioner. I nästkommande stycke redogörs det för tillsynsmyndigheter som kontrollerar att de regler, förordningar och styrdirektiv som samhällets normer har format, följs.

Tillsyn

I Sverige finns det flera tillsynsmyndigheter med uppgift att granska de verksamheter som bedrivs i samhället (Länsstyrelsen, 2014; Länsstyrelsen Västergötland, 2014; Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2014; Skolinspektionen, 2014; Statens offentliga utredningar, 2012/13:SoU5). Länsstyrelsen ansvarar för flera delar av tillsyn och arbetar för att säkerställa god kvalitet av miljö och goda levnadsvillkor hos befolkningen (Länsstyrelsen, 2014).

Tillsynsmyndigheter som särskilt berör föreliggande studies område består av IVO: inspektionen för vård och omsorg och Skolinspektionen (Statens offentliga utredningar, 2012/12:SoU5; Skolinspektionen, 2014). IVO har tagit över stora delar av Socialstyrelsens uppdrag gällande tillsyn inom socialtjänsten, verksamheter som ger stöd och service till personer med funktionshinder samt hälso- och sjukvården (Statens offentliga utredningar, 2012/13:SoU5). Skolinspektionens uppgift är att granska alla Sveriges kommuners skolverksamheter och har som uppdrag att säkerställa att skolverksamheter följer de lagar, styrdokument och läroplaner som är utformade för verksamheten (Skolinspektionen, 2014).

Övervakning och tillsyn finns alltså inom flera områden. För att försäkra att det finns god insyn inom olika myndigheter har det också utformats lagar och krav på rapportering och anmälning av avvikelser. I följande stycke diskuteras anmälningsskyldighet inom olika sektorer.

Anmälningsskyldighet

Den statliga styrningen har format olika lagstiftningar och restriktioner för att säkerställa att individer och verksamheter rapporterar brister i samhället och hos dess invånare. Olika typer av anmälningsskyldighet är en lagstiftad följd av den statliga styrningen (Nilsson, 2003). Det finns en generell anmälningsskyldighet för befolkningen. Den anmälningsskyldigheten gäller smittskydd som innebär att särskilda smittsamma sjukdomar skall anmälas enligt Smittskyddsförordningen, 2004:255 och förordningen om anmälan av vissa allvarliga sjukdomar, 1998:58.

Det finns anmälningsskyldighet inom flera yrken och verksamheter. Den som bedriver verksamhet som medför miljö- och hälsorisker måste rapportera till kommunens miljönämnd enligt 38 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, 1998:899. Revisorer har en anmälningsskyldighet vid misstanke om ekonomisk brottslighet (Ekobrottsmyndigheten, 2014), polisman har en rapporteringsskyldighet vid kännedom av brott som faller under allmänt åtal enligt 9 § polislagen, 1984:387, och anställda inom verksamheter som rör barn och ungdomar har en anmälningsskyldighet vid misstanke eller kännedom om barn som far illa enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen, 2001:453.

Anmälningsskyldighet finns således inom flera olika verksamheter och yrkesgrupper. Föreliggande studie fokuserar på den anmälningsskyldighet som avser skolpersonal som misstänker eller får kännedom om att ett barn eller en ungdom far illa. Anmälningsskyldigheten för skolpersonal redogörs i nästkommande stycke.

Anmälningsskyldighet inom skola

Skolans anmälningsskyldighet rör samtliga anställda inom skolverksamhet som berör barn och unga. Om skolverksamheter misstänker eller konstaterar att ett barn far illa är skolan skyldig att genast göra en orosanmälan till socialnämnden i kommunen enl. 14 kap. 1 § socialtjänstlagen, 2001:453.

Anmälningsskyldigheten ser likadan ut oberoende om skolverksamheten förs i kommunal regi eller av enskild (14 kap. 1 § socialtjänstlagen, 2001:453). Gällande underlåtenhet att göra en anmälan då misstanke om barn som far illa uppkommer, kan det finnas skillnader mellan offentlig och privat verksamhet. Skillnaden avser huruvida en privat verksamhet anses som myndighet eller inte.

Om en privat skolverksamhet inte anses vara en myndighet kan påföljden för underlåtenhet att göra en anmälan anses som tjänstefel enl. 20 kap. 1 § brottsbalken, 1962:700. Högsta domstolen har under 2014 givit prövningstillstånd för ett ärende i frågan, något som går att läsa mer om under ”Rättslig aktualitet”. Skillnaden mellan offentlig och privat skolverksamhet var något som framkom vid orientering av forskningsfältet, men som av praktiska skäl ej har kunnat undersökas vidare inom föreliggande studies ramar. Det kan däremot vara av intresse för vidare forskning.

Den anmälningsskyldighet som berör skolpersonal anses, enligt lagstiftningen 14 kap. 1 § c socialtjänstlagen (2001:453), också beröra samtliga medborgare. Lagtext och andra myndigheter (Socialstyrelsen, 2014a; Skolverket, 2013) uppmanar till rapportering och anmälan av missförhållanden eller avvikelser. I följande stycke redogörs för den enskildes ansvar att uppmärksamma barn som far illa.

Den enskildes ansvar

Socialstyrelsen menar att alla har ett ansvar för att uppmärksamma barn som far illa och agera därefter. Det behöver inte föreligga något bevis för att ett barn far illa innan en anmälan till socialnämnden bör göras. Det är socialnämndens ansvar att utreda om det föreligger någon fara för barnet. Anmälaren skall alltså inte själv bedöma vilken situation barnet befinner sig i, utan en misstanke eller oro räcker för att en anmälan bör göras (Socialstyrelsen, 2014a).

Det finns således en skiljelinje mellan anmälningsskyldiga och andra individer. De anmälningsskyldiga (se begrepp) har en skyldighet att anmäla, medan andra individer, som uppmärksammar ett barn som far illa, bör göra en orosanmälan (Socialstyrelsen, 2014a; 14 kap. 1 § c socialtjänstlagen (2001:453)).

”Anmälaren behöver inte sätta sig in i om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd, utan kan utgå från sina egna iakttagelser och sin egen bedömning om ett barn far illa eller riskerar att fara illa.” (Socialstyrelsen, 2014a, s. 12).

Det är socialnämndens uppgift att informera anmälaren om att en anmälan har inkommit. Därefter gör socialnämnden en omedelbar skyddsbedömning samt beslutar om utredning skall inledas eller ej (Socialstyrelsen, 2014a).

Övervakningssamhället uppmanar idag således samtliga individer till att agera och rapportera missförhållanden som iakttas. Genom att lagstifta olika typer av anmälningsskyldighet och noggrant observera olika typer av verksamheter vill staten erhålla större kontroll över sina medborgare. Detta kan genomsyra individens beteenden och det enskilda ansvaret varje medborgare har i att rapportera oriktigheter eller missförhållanden anses ofta vara självklart. Eftersom att media ofta representerar medborgarnas intressen redogörs nedan för nyligen uppmärksammade debatter kring studiens ämnesområde, nämligen anmälningsskyldighet i skolverksamheter och barn som misstänks fara illa.

Relevans

Området för anmälningsskyldighet är omdebatterat i samhället, något som syns främst genom media. I följande avsnitt redogörs för olika typer av medial och rättslig aktualitet inom området anmälningsskyldighet.

Medial aktualitet

Media uppmärksammar den problematik som ibland uppstår kring anmälningsskyldigheten. Under 2014 har det så kallade *Yara-fallet* varit frekvent förekommande i media. Yara var ett ensamkommande flyktingbarn som familjehemsplacerades och utsattes för massivt våld vilket ledde till att hon miste sitt liv. Debatten i media diskuterar anmälningsskyldigheten för Yaras rektor samt brister i samverkan mellan skola och socialtjänst (Askelöf, 2014; Tagesson, 2014).

P4 Skaraborg uppmärksammar hur anmälningsskyldigheten är till för att skydda barnen i samhället, men hur skolor och förskolor trots starka signaler om misshandel har undvikit att göra en orosanmälan till socialnämnden (Wadebäck, 2014).

Media redogör även för kritik mot socialtjänsten (Bravelius, 2015; Jönsson, 2014; Åberg, 2014). Expressen publicerade nyligen en artikel som beskriver socialtjänstens brister i en kommun. En pojke i kommunen blev frekvent misshandlad av sin far och trots att pojkens mor sökte stöd och hjälp hos socialtjänsten i kommunen, bortförklarades moderns anklagelser av socialtjänsten. När socialtjänsten kritiserades för sitt handlande besvarade dem kritiken med att *”de har brist på resurser”* (Bravelius, 2015).

Enligt en undersökning av SKL (Sveriges kommuner och landsting) är det brist på socialsekreterare i hela landet. Trots många nyexaminerade socionomer är det inte många som söker sig till yrket som socialsekreterare (Åberg, 2014). Landets kommuner och fackförbund larmar om den stora bristen på socialsekreterare och uttrycker att: *”Bristen på socialsekreterare är så stor att barn riskerar att dö”*. Situationen vid många av Sveriges kommuners socialtjänst anses vara ohållbar (Jönsson, 2014).

Anmälningsskyldigheten vid barn som misstänks fara illa är således uppmärksammat av olika nyhetsorgan och det finns ett uppenbart samhällsligt intresse för frågor som rör barn och dess levnadsförhållanden. Eftersom att anmälningsskyldigheten är lagstiftad, innebär det också att underlåtenhet att anmäla är ett lagbrott. I följande avsnitt redovisas ett par ärenden kring anmälningsplikten som nyligen har varit aktuella i domstolar.

Rättslig aktualitet

JO har i ett beslut med diarienummer: 6755-2012, daterat 2013-12-18, riktat allvarlig kritik mot en rektor vid en skola i Ludvika kommun för underlåtenhet att skyndsamt göra en orosanmälan till socialnämnden i kommunen. En elev på skolan hade under 2010 och 2011 berättat för sin lärare att hon utsattes för våld i hemmet. Läraren hade fört informationen vidare till rektorn, som först i april 2012 gjorde en anmälan till socialnämnden i kommunen. Av remissvaret framgick att skolan i första hand hade försökt att bedriva en egen utredning av de uppgifter eleven hade uppgivit. I JO:s beslut framgår det att det inte är skolans uppdrag att värdera framkomna uppgifter utan att en orosanmälan till skolan skulle ha gjorts omedelbart då eleven för första gången berättat om våldet i hemmet.

Högsta domstolen har nyligen meddelat ett prövningstillstånd avseende en fråga med målnummer: B 6273-13, gällande huruvida en förskolas orosanmälan enl. 14 kap. 1 § socialtjänstlagen, 2001:453, skall anses gälla som myndighetsutövning

eller som tjänstemannaansvar enl. 20 kap 1 § brottsbalken, 1962:700. Den åtalade har underlåtit att göra en orosanmälan till socialnämnden trots misstanke om att ett barn varit illa och åklagaren yrkar på att den åtalade blir dömd för tjänstefel. Högsta domstolen skall nu pröva ärendet för att fastställa huruvida förskolan ses som en myndighet eller inte och om den åtalade kan dömas för tjänstefel enl. 20 kap 1 § brottsbalken.

Kritik från Justitieombudsmannen är ett uttalande som innebär att ett eller flera fel har begåtts. Prövningstillståndet i Högsta domstolen bekräftar anmälningsskyldigheten är aktuellt och kan få rättsliga konsekvenser. Prövningstillståndet handlar om huruvida ett tjänstefel har begåtts eller inte. Den realiteten för studien vidare in på problemformuleringen och beskriver de svårigheter som föreligger studiens syfte.

Problemformulering

Anmälningsskyldighet har varit ett tema under en lång tid och omfattar idag alltför yrkesgrupper. Media signalerar om barn som far illa till följd av att anmälningsskyldigheten inte följs och att socialnämnden har bristande resurser. Enligt tidigare forskning (Cocozza, 1998; Söderman, 2011; Wiklund, 2006) råder det en osäkerhet kring hur anmälningsskyldigheten skall tillämpas. Huruvida osäkerheten beror på okunskap eller ett kritiskt förhållningssätt till anmälningsskyldigheten är inte undersökt. Dagens samhälle genomsyras av övervakning och motstånd kan väckas mot den styrningsmentalitet som råder (Nilsson, 2003). Historiskt sätt är skolans primära ansvar utbildning. Föräldrarna eller vårdnadshavarna är de som är ansvariga för sina barns välmående och trygghet (Förädrabalken, 6 kap. (1949:381)). Det skapas en problembild när skolan, enligt lagstiftning (14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), tvingas ifrågasätta föräldrarnas eller vårdnadshavarnas ansvarsförmåga genom att göra en orosanmälan till socialnämnden, vid minsta oro eller misstanke om att ett barn far illa. Vilka överväganden som påverkar skolpersonal handlingar vid misstanke eller kännedom om barn som far illa, skulle kunna förklara problembilden.

Syfte

Syftet med denna studie var att beskriva och analysera skolpersonals överväganden i beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen.

Frågeställningar

1. Vilka överväganden har skolpersonal erfarenhet av bland de tankegångar som kan förekomma inför en eventuell orosanmälan enl. 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)?
2. Kan skolpersonals överväganden göras mer begripliga med hjälp av modern organisationsteori, i så fall på vilket sätt?

Förförståelse

Inför studien hade vi med oss erfarenheter som var av betydelse för genomförandet. Vi var av uppfattningen att skolpersonal kan uppleva det svårt att göra en orosanmälan angående misstankar om barn som far illa. Svårigheten grundades i att oron följer en misstanke som ej är bekräftad, och att rädslan för att

förstöra familjen och förstöra sin egen relation med barnets föräldrar kunde bidra till att en anmälan inte gjordes.

Ovan diskuterad rädsla var något vi som undersökare upplevde genom arbete och yrkesverksam praktik inom ramen för socionomutbildningen. Vi upplevde att det föreligger en skepsis från skolverksamheten gentemot socialtjänsten som också kunde påverka skolpersonal i övervägandet att göra eller att inte göra en orosanmälan.

Uppfattningen om att skolpersonal kan uppleva det svårt att göra en orosanmälan kvarstod efter genomförd studie. Respondenter har bekräftat rädslan för att skada sin relation med elevens föräldrar. Hur förförståelsen har förändrats efter genomförd studie diskuteras vidare under avsnittet ”metod- och resultatdiskussion”.

Begrepp

Nedan förklaras centrala begrepp som förekommer i studien.

Anmälningsskyldigheten

Anmälningsskyldigheten för misstanke eller oro om barn som far illa bestäms i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Anmälningsskyldigheten innebär att yrkesverksamma inom verksamheter vars arbete berör barn eller ungdomar är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de misstänker eller får kännedom om att ett barn eller en ungdom far illa.

Elevhälsan

Elevhälsan är en grupp i skolverksamheter som arbetar för att främja elevers hälsa och välmående. Elevhälsan består av olika professioner och vanligtvis är rektor, skolsköterska, skolläkare, skolpsykolog, skolkurator och specialpedagog delaktiga inom arbetsgruppen för elevhälsan. I studien benämnde respondenter även elevhälsa som: *elevhälsoteam* och *EHT*.

Institution

En institution är en benämning på normer och regler som styr individers handlande. Institutioner skapas ur grundläggande sociala värderingar som förser individer med olika typer av beteenderegler. Institutioner standardiserar beteenden och vidareför traditioner mellan olika generationer (Nationalencyklopedin, 2014).

Orosanmälan

En orosanmälan är den anmälan en anmälningsskyldig eller någon annan anmälare förmedlar till socialnämnden, antingen muntligt eller skriftligt. En orosanmälan avser en anmälan av den oro som uppstår vid en misstanke eller kännedom om att ett barn far illa (Socialstyrelsen, 2014 b).

Skolpersonal

I föreliggande studie avser begreppet skolpersonal samtliga anställda inom en skolverksamhet. De anställdas befattningar kan vara: pedagoger, specialpedagoger, rektorer, elevassistenter, skolkuratorer, skolsköterskor köksbispisningspersonal och vaktmästare.

TIDIGARE FORSKNING

Det finns flera forskningsstudier inom området för anmälningsplikt, skolpersonal och barn som misstänks fara illa (Cocozza, 1998; Drake & Zuravin, 1998; O'toole et al., 1999; Söderman & Jackson, 2011; Wiklund, 2006). Det finns forskning som har studerat den kommunala barnavården (socialtjänsten) samt anmälningsskyldigheten (Wiklund, 2006; Cocozza, 1998). Enligt Wiklunds (2006) forskning har anmälningsskyldigheten utvidgats över tiden och omfattar nu fler yrkeskategorier än tidigare. Cocozzas (1998) studie skriver att detta kan bero på att anmälningsskyldigheten har blivit ett instrument för att identifiera barn som far illa och är i behov av skydd från samhället.

Wiklunds (2006) forskning baseras på intervjudata från 100 kommuner i Sverige. Cocozzas (1998) forskning baseras på 1570 akter från Linköpings kommun. Båda studierna kartlägger inkomna orosanmälningar, anmälningsskäl och tendenser hos olika målgrupper. Wiklund (2006) konstaterar att inkomna orosanmälningar främst inkommer från yrkesverksamma som omfattas av anmälningsskyldigheten. Wiklund beskriver att omsorgsbrist är den vanligaste orsakerna till orosanmälan avseende barn i åldern 0-12 år, samt att kriminalitet och skolrelaterade problem är den vanligaste orsaken till orosanmälan avseende ungdomar i åldern 13-17 år. Cocozza (1998) skriver att de flesta orosanmälningar gäller ungdomar. Cocozza (1998) ifrågasätter lämpligheten i fördelningen av orosanmälningar, då hon anser att barn i åldern 0-6 år främst bör uppmärksammas, då de är oförmögna att själva söka hjälp och stöd.

Ur Cocozzas (1998) studie framgick det att 651 av de 1570 inkomna anmälningarna, till socialtjänsten vid Linköpings kommun, inte utreddes. Cocozzas studie påvisar att de inkomna anmälningarna som inte utreddes avslutades med olika typer av bedömningsunderlag. 15 % av de anmälningar som inte utreddes, avslutades utan att socialtjänsten hade någon kontakt med varken anmälaren, barnet eller barnets föräldrar eller vårdnadshavare. I 24 % av de anmälningar som inte utreddes hade socialtjänsten ett möte med anmälaren och/eller barnet och barnets föräldrar. Resterande av anmälningarna som inte utreddes bedömdes att avslutas med telefonsamtal som underlag. Studien påvisar således att många anmälningar till socialtjänsten avslutades utan att någon utredning öppnades, med vaga bedömningsgrunder. Cocozzas (1998) studie påvisade att av alla inkomna anmälningar var det 68 % av ärendena som avslutades utan insats och 21 % av alla inkomna anmälningar som utreddes där barnet fick en insats beviljad.

Wiklunds (2006) forskning beskriver anledningarna till anmälningarna som vaga och påpekar den låga tröskeln för att göra en orosanmälan är en styrka i att barnavårdsproblem blir upptäckta tidigt, men en svaghet i att en utredning av anmälan inkräktar på familjens integritet.

Cocozzas (1998) och Wiklunds (2006) forskningar redogör inte för anmälarens överväganden i beslutet att göra eller att inte göra en anmälan. Det finns annan forskning som berör anmälarens benägenhet och överväganden kring beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan (Drake & Zuravin, 1998; O'toole et al., 1999; Söderman & Jackson, 2011). Drake & Zuravin (1998) och O'toole et al., (1999) undersöker påverkande faktorer i beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan i en studie, medan Söderman & Jackson (2011) har fokuserat på

BVC-sjuksköterskors olika upplevelser från att misstänka att barn far illa - till att fatta beslutet om att göra en orosanmälan.

Drake & Zuravins (1998) analyserar beslutet om att göra orosanmälan angående barn som far illa, utifrån barnets tillhörighet i det sociala klasssystemet. O'toole et al. (1999) har forskat kring lärares benägenhet att anmäla missförhållanden. Det framgår att det finns en viss bias hos anmälaren, beroende på barnets familjs socioekonomiska ställning. Anmälarens beslut påverkas därmed av dennes relation till elevens familj (Drake & Zuravin, 1998). På samma sätt redogör O'toole et al. (1999) för hur anmälarens egna erfarenheter, stress samt hur situationerna tolkas influerar benägenheten hos anmälaren att göra en orosanmälan. Södermans och Jacksons (2011) slutsats är att BVC-sjuksköterskorna upplever att det kollegiala stödet är viktigt och bidrar till att sköterskornas självförtroende blir starkare.

Drakes & Zuravins (1998) forskning tyder på att den personliga tröskeln för att göra en anmälan är av betydelse och att aspekter som religiös åskådning, antalet elever skolpersonalen träffar per dag och hur strukturen för anmälningsprocessen ser ut, också spelar in i beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan. Generella faktorer som geografisk belägenhet, skolans storlek och personaltäthet kan också vara av betydelse inför beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan (O'toole et al., 1999). Studiernas slutsatser framställer att det föreligger en överrapportering, en underrapportering och en viss bias inför en orosanmälan (Drake & Zuravin, 1998; O'toole et al., 1999). Det framkommer även att det föreligger en viss skepsis mot anmälningsprocessen och den myndighet som ansvarar för dess uppföljning (O'toole et al., 1999).

Det som skiljer forskningsfältet från föreliggande studies syfte är att föreliggande studie vill rapportera beskrivningar och analys av just skolpersonals övervägande när de upplever oro för ett barn som misstänks fara illa. Forskningar som redovisats ovan behandlar delvis anmälarens benägenhet och överväganden. Dock har forskning som behandlar yrkesverksam skolpersonals överväganden i Sverige inte påträffats vid orientering av forskningsfältet, något som föreliggande studie avser beskriva och analysera.

Tidigare forskning ligger till grund för analys av resultatet. Resultatet har även analyserats utifrån ett teoretiskt perspektiv, modern organisationsteori, som presenteras i följande stycke.

TEORETISKA PERSPEKTIV

Nedan följer en redogörelse för studiens teoretiska utgångspunkt. Vald teori var behjälplig vid analysen av respondenternas svar, något som senare presenteras under avsnittet ”Resultat”.

Modern organisationsteori

Modern organisationsteori är en teori som fokuserar på förhållandet mellan organisation och institution. Modern organisationsteori redogör för hur organisationer blir allt mer institutionaliserade samt hur detta påverkar organisationen och dess utveckling (Selznick, 1968).

Selznick (1968) menar att de moderna organisationerna har vuxit fram ur ett öppet samhälle som accepterar olika åsikter och är föränderligt. Det moderna samhället har stora inflytelserika grupper, såsom organisationer och institutioner inom utbildning, politik och social välfärd. Den primära frågeställningen som de flesta organisationsteorier grundas i är: Hur kan organisationen bli mer effektiv? Inom de moderna organisationsteorierna brukar faktorer som motivation, beslutsfattande och kommunikation diskuteras. Dessa faktorer diskuteras i syftet att tids- och kostnadseffektivisera organisationen, samtidigt som organisationens funktion bibehålls (a.a.).

Selznick redogör, i *Moderna organisationsteorier* (1968), för sin huvudtes som innebär att en verkställande ledare ser organisationen som en institution. Selznick beskriver vidare att det viktigaste i en organisation är att organisationen arbetar systematiskt. Det skall finnas formella rutiner, regler och målsättningar. De flesta organisationer har egna rutinplaner och anställda med olika befattningar som innebär olika befogenheter. Alla dessa funktioner syftar till att organisationen på ett rationellt sätt skall utföra sina uppgifter. Organisationer beskrivs av Selznick (1968) som ett instrument för att verkställa organisationens målsättningar.

Organisationer som instrument kan låta som ett tekniskt fenomen. Det är enligt Selznick (1968) viktigt att förstå att organisationer är en grupp av levande människor. Det innebär att det är omöjligt att veta vad organisationens medlemmar gör. Organisationens formella handlingar som omvärlden ser, reflekterar inte varje medlems informella handlande i organisationen. Varje medlem i organisationen har en egen personlighet, erfarenheter och intressen som bidrar till organisationskulturen. Personer i en organisation kan fullfölja sina anvisade uppgifter och regler, men det mänskliga och personliga beteendet påverkar alltid utförandet (a.a.).

Selznick (1968) menar att organisationsmedlemmarnas personligheter bör utnyttjas för att kunna stärka organisationen. För att stärka organisationen bör medlemmarnas personliga beteende utnyttjas. Genom att försöka tillfredsställa de anställdas personliga intressen kan de anställdas ambition öka och organisationen bli mer sammansvetsad. Det är viktigt att organisationen ses som en social enhet, kollegialitet ökar känslan av ett sammanhang och bidrar till högre motivation vilket för organisationen framåt (Selznick, 1968). Man kan se att en mer sammansvetsad social enhet inom organisationer arbetar för att skydda organisationens identitet, organisationen får en egen karaktär, något som har setts inflytelserikt för organisationens formella struktur (a.a.).

Institutionalisering

Selznick (1968) behandlar fenomenet institutionalisering. En institution skapas ur en organisation som har en stark karaktär. Selznick menar att en organisation är ett instrument för att på ett effektivt sätt utföra organisationens arbete och nå det tilltänkta målet. Organisationen som instrument och organisationens medlemmar i form av en stark social enhet, bildar således en institution, en institution som har en tydlig identitet (Abrahamsson et al., 1999). När Selznick talar om identitet menar han de gemensamma värderingar som organisationens medlemmar anser vara betydelsefulla för organisationen. När organisationen blir en institution anses den vara självtillräcklig och skapar egna villkor, den försvarar organisationens karaktär och integritet. Det blir också viktigt för organisationen och dess

medlemmar att hålla organisationen vid liv och bevara dess karaktäristiska drag inför nya utmaningar och problem (Selznick, 1968).

En organisation som har en långt framskriden institutionalisering definieras av tydliga värderingar och bidrar med en social, stimulerande integration som är betydligt starkare än den formella strukturen. *“Organisationer blir institutioner då de genomsyras av värderingar”* (Selznick, 1968, s. 43). Organisationer som blir institutioner är ett resultat av formella faktorer såsom tekniska system i kombination med att en social struktur bildas till följd av samspelet mellan personer och grupper (Selznick, 1968). Institutionens struktur reflekterar således organisationens medlemmar och dess värderingar. Mönstret kan ses som den kultur som finns i institutionen. En organisationskultur stärker institutionens integritet och hjälper organisationen att anpassa sig till nya miljöer och utmaningar. Den självverkande kulturen inom organisationen kan bidra till nya krafter och interna grupper som specialiserar sig och för organisationen framåt (a.a.).

Avgörande beslut inom institutioner är sådana som påverkar institutionens utveckling (Selznick, 1968). Det förekommer ofta en policy inom organisationen, som hänvisar de anställda till rutiner och handlingar som syftar till att styra besluten. Dessa rutiner och handlingar skapar centrala värden och riktlinjer inom organisationen. Uppförandet av policy är på så vis förbundet med organisationsbyggnad. Det upprättas system för hur specialiserade grupper skall representeras och system för hur arbetet i organisationen skall föras framåt. Arbetsledarens roll är att främja och försvara sin avdelnings intressen och speciella förmågor (a.a.).

Även samverkan med andra organisationer skapar behov av olika policys. Samarbete med andra organisationer kan innebära ett hot mot organisationens egen kontroll över arbetet. Organisationer med institutionella drag är ofta noggranna med att upprätta policys som följs, för att kunna kontrollera arbetet och skydda organisationens integritet från insyn och påverkan från andra organisationer (Selznick, 1968). Christensen (2012) redogör för de olika krav en organisation ställs inför. Interna krav anses vara grunden för de institutionella drag en organisation har. De interna kraven styrs av informella normer och värderingar, som skapas från organisationens medlemmar. Organisationens medlemmar tar med sina personliga erfarenheter in i organisationen, såsom utbildning och profession (a.a.). Organisationens externa krav kommer oftast från andra organisationer som organisationen regelbundet måste samarbeta med. Det innebär ofta en oro för organisationen att behöva samarbeta med andra verksamheter, eftersom att det kan påverka organisationens interna förhållanden såsom normer och värderingar (a.a.).

Enligt Christensen (2009) beskriver Selznick en distinktion mellan organisationer och institutioner. Organisationer består av formella normer som ses som instrumentella och fungerar mekaniskt i en organisation. En institution består av informella normer som succesivt växer fram under organisationens arbete. Inom organisationer såväl som institutioner växer ofta en organisationskultur fram. När organisationens medlemmar skapar informella normer och värderingar som är betydelsefulla för individerna skapas en kultur inom organisationen som stärker organisationens identitet (Christensen, 2009). Organisationen blir således institutionaliserad. Följderna av detta kan vara att organisationer blir mer

sammansvetsad och nya krafter genereras ur speciella kvaliteter som får utrymme i en institution. Den sociala gemenskapen bidrar till att medlemmarna får en större känsla av ett sammanhang och därmed kan lösa problem på ett bättre sätt (a.a.).

METOD

Metodstycket beskriver studiens tillvägagångssätt, det material som använts i studien, det metodologiska arbetet med olika delmoment samt etiska överväganden.

Kvalitativ metod

För att kunna besvara frågeställningarna krävdes en kvalitativ metod. Studien har en deskriptiv ansats och resultatet består av beskrivningar av skolpersonals tankar och överväganden kring anmälningsskyldigheten. Studien har en kunskapsteoretisk grund, vilket innebär att utgångspunkten är fenomenologisk. Resultatet från respondenterna har dekonstruerats för att finna förbindelser och sammanhang mellan respondenternas olika begrepp. Begreppen har sedan kategoriserats och tematiserats. Resultatet har analyserats genom modern organisationsteori. Den kvalitativa forskningsprocessen redovisas i följande avsnitt.

Tillvägagångssätt

Kursen *examensarbete* omfattar tio veckors heltidsstudier per student. Nedan sammanfattas tillvägagångssättet och uppskattad tidsåtgång för varje delmoment. Angiven tidsåtgång avser två studenter, och bör därför dupliceras om studien skall replikeras av en student.

Arbetet med studien påbörjades genom att formulera ett syfte för det område som studien avser att undersöka. Formulering av syftet var ett tidsödande moment som krävde orientering av personliga intressen samt områdets forskningsfält, två veckor in i kursen blev syftet färdigformulerat.

När studiens syfte var formulerat påbörjades en kartläggning av forskningsfältet och en formulering av den första, undersökande, frågeställningen. Hur kartläggning av tidigare forskning har genomförts praktiskt går det att utläsa under rubriken "Litteratursökning". Utifrån studiens syfte bedömdes först kvalitativa semistrukturerade intervjuer vara en lämplig metod. Arbetet med att utforma intervjuguide för intervjuerna påbörjades, men var komplicerat utifrån en psykologisk och en etisk aspekt som går att läsa mer om under "Vinjett", "Etiska överväganden" och "Resultat- och metoddiskussion".

Efter orientering av forskningsfältet aktualiserades en annan metod som kunde kringgå de etiska och psykologiska svårigheterna, nämligen vinjetter. Efter att ha studerat olika typer av vinjetter och fallbeskrivningar påbörjades arbetet med att utforma en vinjett för studien, arbetsgången går att läsa mer om under nästkommande rubrik. Kartläggning av forskningsfältet och valet av metod har under kursens fyra första veckor varit ett återkommande moment och är svårt att närmare uppskatta i tid.

Därefter konstruerades ett dokument bestående av information till respondenten och ett samtyckesavtal (se bilaga 1). Vid utformandet av dokumentet fanns Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer i åtanke. Tidsåtgången för att utforma dokumentet med information och ett samtyckesavtal uppskattas vara två arbetsdagar. Information och samtyckesavtal e-postades sedan ut till de respondenter studiens urval hade resulterat i. Mer om urvalsprocessen återges under rubriken ”Urval”.

I väntan på svar från respondenterna kartlades bakgrund och historik som berör studiens områden. Bakgrund och historik placerades under rubriken inledning, eftersom att det ansågs vara betydelsefullt för läsaren att få en bild av studiens område innan syfte och frågeställningar presenteras. Tidsåtgången för att kartlägga bakgrund och historik uppskattas till en vecka.

Respondenternas svar inkom under tre veckors tid. Allt eftersom svaren inkom började empirin bearbetas. Överväganden av teoretisk utgångspunkt påbörjades när studiens syfte var färdigställt. Det fanns idéer om att någon form av beslutsteori skulle vara lämplig. Eftersom att syftet med studien var att beskriva enskildas (skolpersonals) övervägande, ansågs en beslutsteori som förklarade benägenhet och trösklar vara lämplig. Allt eftersom att materialet sammanställdes framgick respondenternas svar snarare vara kopplade till organisationen de var verksamma inom, därmed aktualiserades organisationsteorin, men från ett annat håll än en teori om hur beslut fattas. En organisationsteori som istället anknyter till organisationer som ett system bedömdes kunna appliceras på studiens empiri. Philip Selznicks *Modern organisationsteori* (Selznick, 1968) ligger till grund för den teoretiska utgångspunkten och hanterar relationen mellan organisation och institution. När valet av teori var fastställt utformades studiens andra, analytiska, frågeställning.

När elva respondenter hade besvarat vinjettstudien, dekonstruerades, kategoriserades och tematiserades all empiri. Därefter har respondenternas svar analyserats med hjälp av moderns organisationsteori och resultatet av analysen finns under ”Resultat”. Arbetet fortgick med tre veckors arbete bestående av att analysera respondenternas svar samt formulera studiens slutsats.

Totalt har arbetet med föreliggande studie omfattat 20 veckor, inklusive opponering och examination, då studien har två författare. De rubriker som följer detta stycke redogör mer detaljerat för studiens metoder vid de olika delmomenten.

Material

Studiens material består delvis av den litteratur och de artiklar som använts vid kartläggning och sammanfattning av tidigare forskning inom området och delvis av de empiriska data som inhämtas genom vinjettstudien. Materialet som har använts i tidigare forskning är vetenskapliga artiklar och avhandlingar. Dessa redovisas mer detaljerat under ”Litteratursökning”. De domar och beslut som redovisas under avsnittet som behandlar rättslig relevans har hittats genom sökning i en databas för svenska domar. Som stöd till studiens genomförande har vetenskapsteoretiska handböcker använts, vilka redovisas i referenslistan.

Det empiriska material som inhämtats genom vinjettstudien har bearbetas och analyserats genom en sammanfattning av de skriftliga svar som erhöles från

vinjetten. Genom att dekonstruera materialet och sedan söka efter gemensamheter och skillnader i respondenternas svar, har empirin kategoriserats och tematiserats. Resultatet från vinjettstudien har analyserats fenomenologiskt med hjälp av modern organisationsteori.

Litteratursökning

Tidigare forskning har hittats genom sökningar i Libris databas, Google Scholars databas samt Högskolan Kristianstads biblioteksdata Summon/DiVA. Sökningarna har avgränsats till avhandlingar samt vetenskapliga granskade artiklar, så kallad peer review.

Kriterier för vad som har bedömts som relevant för studien skiljer sig åt. Avseende avsnitten ”Inledning” och ”Historik” har det bedömts vara av vikt att ge läsaren en översiktlig bild av anmälningsskyldighetens framväxt. Samhällsrelevans har också varit en utgångspunkt för avsnitten ”Inledning” och ”Historik”, det har då sökts efter artiklar som behandlar anmälningsskyldigheten i media samt hos myndigheter, såsom socialstyrelsen och skolverket. Avseende tidigare forskning är det endast forskning inom området skolpersonal, anmälningsskyldighet och barn som misstänks fara illa som har ansetts vara relevant.

Sökningarna i databaserna Libris, Google Scholar och Summon/DiVA bestod från början av svenska sökord, något som motiverades med att svenska är författarnas modersmål och studien författas på svenska. Sökningarna med svenska ord resulterade i ett begränsat resultat för området tidigare forskning. Eftersom att forskning i huvudsak bedrivs med det engelska språket översattes sökorden till engelska via lexikon. Visionen var att finna ord som anknyter till de sökord vi valde på svenska. Genom att granska sammanfattningar (abstracts) i de fem artiklar som hade bäst träff hos varje sökord, kunde relevant forskning sorteras ut. Metoden för att söka efter litteratur motiverades utifrån praktiska skäl.

Nedan redovisas studiens sökord i ett sökschema (tabell 1). Sökschemat redogör för lyckade sökningar av vetenskapliga artiklar och avhandlingar i Summon/DiVa.

Tabell 1

Summon/DiVa (2015-01-03)		
Sökord	Antal träffar	Valda artiklar
<i>Anmälningsskyldighet</i>	2	
<i>Anmälningsplikt</i>	11	1
<i>Orosanmälan</i>	0	
<i>Barn som far illa</i>	67	1
<i>Skolpersonal</i>	20	1
<i>Anmäla</i>	*	
<i>Oro</i>	*	
<i>Skola</i>	3	1
<i>Beteende</i>	**	
<i>Beslut</i>	**	
<i>Person</i>	24	
<i>Benägenhet</i>	19	
<i>Mod</i>	*** **	

<i>Oro</i>	*** **	
<i>Tolkning</i>	26	
<i>Report duty</i>	****	
<i>Child abuse</i>	27 094	1
<i>Child maltreatment</i>	27 620	
<i>Propensity</i>	****	
<i>Tendency</i>	****	
<i>Report</i>	****	
<i>CAN</i>	****	
<i>School</i>	18343	1

* indikerar att dessa har kombinerats med varandra (resultat ses i kolumnen under).

Nedan redovisas studiens sökord i ett sökschema (tabell 2). Sökschemat redogör för lyckade sökningar av vetenskapliga artiklar i Google Scholar.

Tabell 2

Google Scholar (2015-01-03)		
Sökord	Antal träffar	Valda artiklar
<i>Propensity</i>	* **	
<i>Tendency</i>	* **	
<i>Report</i>	* **	
<i>CAN</i>	*	
<i>School</i>	180000	2
<i>Child</i>	106000	4

Genom följande sökningar (kombinerade * alternativt kombinerade med flera olika sökord **) i Google Scholar har det funnits resultat som inte har påträffats i Summon/DiVA. Det har således funnits fler ingångar till relevant forskning. Utifrån vetenskapliga artiklars referenslistor har ytterligare referenser påträffats som sedan har sökts efter genom ovan nämnda databaser samt databasen Libris.

Sökningar enligt de sökord och kombinationer som har presenterats resulterar i den forskning som återfinns under avsnittet tidigare forskning. Sökningar och kartläggning av forskning har även genererat i ökad förståelse och annat referensmaterial till studien. Vidare har andra sökord och kombinationer förekommit, dock kan dessa inte redovisas systematiskt av praktiska skäl, vilket kan anses rimligt för en studie på kandidatnivå.

Urval

Populationen består av skolpersonal som arbetar med barn i årskurs 1-6. Med skolpersonal avses samtliga anställda som arbetar i kontakt med barn, och kan alltså innebära rektorer, pedagoger, assistenter, vaktmästare etc. Detta motiverades med att samtliga yrkesgrupper regleras i lagstiftningen 14 kap 1 § socialtjänstlagen, 2001:453. Avgränsningen till dessa årskurser baserades på forskning i ämnet som har visat att det är signifikant högre förtroende från barnens sida gentemot skolpersonal i de lägre årskurserna (Trygged et al., 2013). Det påvisas vara 10-13 % diskrepans i förtroende för skolpersonal vid lågstadieskolor gentemot skolpersonal vid högstadieskolor (a.a.). Elevers

förtroende för skolpersonalen är av betydelsen för huruvida elever väljer att anförtro sin hemmiljö åt skolpersonal (a.a.). Coccozza (1998) konstaterar att det inkommer färre orosanmälningar som avser barn i yngre årskurserna, i förhållande till de äldre årskurserna, vilket också är en av anledningarna till att avgränsa populationen till skolpersonal som arbetar med barn i årskurs 1-6.

Urvalsprocess har skett genom ett icke-sannolikhetsurval som av praktiska skäl ansågs vara lämpligast. Genom kontakter (läs: gatekeepers/grindvakter) (Bryman, 2011) på fältet har vi fått tillgång till flera grundskoleverksamheter. Kontakterna har sedan hänvisat oss till skolpersonal vid respektive skola. Efter att ha erhållit femton förslag på respondenter ansågs urvalets storlek vara tillräcklig och respondenterna kontaktades. Eftersom studiens syfte är att beskriva och analysera skolpersonals unika överväganden och tankar anses ett icke-sannolikhetsurval inte påverka studiens validitet.

Femton stycken vinjetter skickades via e-post ut till respondenterna från urvalet. Elva stycken respondenter har deltagit i studien. Bortfallet diskuteras vidare i ”Resultat- och metoddiskussion”. Valet av vinjettstudie samt vinjettens utformning redovisas i nästkommande avsnitt.

Vinjett

Föreliggande studie behandlar ett ämne som ansågs av respondenten kunna upplevas som känsligt, därav bedömdes vinjetter som en lämplig metod. Vinjett som metod innebär att respondenten får ett fiktivt fall, en fallbeskrivning, som de sedan får beskriva sina reflektioner kring med egna ord (Jergerby, 1999). Vinjetter skall vara realistiska och syftar till att framkalla svar som återspeglar respondentens reflektioner i ett konkret fall (a.a.).

Att insamla data med vinjetter anses utifrån föreliggande studies syfte vara mer fördelaktigt eftersom att det kan finnas svårigheter för respondenten att besvara vissa frågeställningar. Dels kan frågorna uppfattas känsliga, vilket kan leda till att respondenten blir obekvämt i en intervju-session, dels kräver frågorna mycket från respondentens minne, vilket också kan leda till att respondenten inte exakt kan återge de erfarenheter och överväganden de har upplevt bakåt i tiden (Holt, 2012). Med en vinjettstudie förändrar man villkoren för dessa dilemman och respondenten kan svara utifrån vilka överväganden den gör med hänsyn till vinjettens situation.

Genom att inte vara närvarande i den stund som respondenten beskriver sina överväganden förändras intervjuareffekten, som även kallas maskering. När intervjuarna inte är närvarande i undersökningstillfället kan inte deras kroppsspråk påverka respondenterna och ge upphov till ledtrådar för vad intervjuarna kan anses vara intresserade av (jämför: föreställd andre) (Goffman, 2010). Goffman (2010) beskriver maskering som ett teaterframträdande där respondenten intar en roll (läs: mask) och förändrar sitt beteende utifrån intervjuarens förväntningar. Valet av vinjetter som metod förändrade villkoren för maskering och respondenterna gavs möjlighet att besvara frågorna utifrån sig själva.

Då vinjettfrågor i kvalitativt syfte anses vara särskilt fördelaktiga i frågor om att beskriva tankemönster, uppfattningar och hur personer agerar i en viss typ av situation är det ett lämpligt val för att besvara föreliggande studies forskningsfrågor (Bryman, 2012). Drake & Zuravins (1998) artikel påvisar att vinjettstudier är lämpliga som metod för att få svar på frågor som innebär

överväganden och benägenhet. Tubett & O'toole (1999) har gjort en studie med vinjettmetoden som berör området för orosanmälan. Metoden ansågs fungera bra vid Tubetts & O'tooles (1999) studie, och styrkte föreliggande studies metodval.

Vinjetten har utformats på ett sätt som uppmanade respondenten till reflektion och respondenten fick sedan skriftligt berätta om sina tankar och överväganden efter att ha läst vinjetten. Vinjetten beskrev ett realistiskt fall och de fiktiva personerna i vinjetten var könsneutrala. Vinjetten bestod av mycket upprepningar av namn och titlar, vilket var en följd av strategin att göra personerna könsneutrala. Könsneutraliteten i vinjetten motiverades med att respondenten inte skulle behöva väga in några skillnader mellan könen. Det finns tendenser att bedöma barn i skolan utifrån vilket kön och vilken klasstillhörighet de har (Tubett & O'toole, 1999). Enligt Tubett & O'toole (1999) framgår det att kön och socioekonomiska aspekter har betydelse för beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan. Av samma anledning föredrogs det att undvika uppgifter om kön eller socioekonomiska aspekter vid utformandet av vinjetten .

Innan vinjetten skickades ut till samtliga respondenter inom urvalet, genomfördes ett första prov (fas ett). Utformad vinjett e-postades till två provpersoner, som fick besvara vinjettstudien. När svaren inkom och studerades bedömdes det att vinjettens utformning fungerade bra, samt att inkommen empiri kunde besvara studiens syfte och frågeställningar. Därefter sändes vinjetten utan förändring ut till de övriga respondenterna.

Vinjetten valdes och utformades för att erhålla empiri av god kvalitet. Stor vikt lades även på etiska hänsynstaganden, något som redogörs för i nästkommande avsnitt.

Etiska överväganden

Studien har iakttagit Vetenskapsrådets (2014) forskningsetiska riktlinjer. Genom ett informationsbrev (se bilaga 1) har respondenterna informerats om vad deltagande i föreliggande studie innebar och vilka etiska principer studien förhöll sig till. Informationsbrevet förklarade att deltagande i studien innebar att respondenten samtyckte till studiens syfte och genomförande.

Materialet har hanterats och bevarats av författarna och ingen obehörig har kommit i kontakt med datan. Det insamlade materialet har endast nyttjats till föreliggande studie och kommer att förstöras när slutrapporten är godkänd.

Valet av vinjettstudie bidrog även till att respondenterna ej behövde besvara ämnet och frågorna, som kan uppfattas känsliga, utifrån sitt eget perspektiv, utan utifrån ”Kims”, som hanterar situationen i fallbeskrivningen (se bilaga 2). Respondenterna hade möjlighet att besvara frågorna fria i besvarandeprocessen, de behövde alltså inte försvara sina åsikter för en intervjuare, något som ur den etiska synpunkten har varit fördelaktig.

RESULTAT

I följande stycken redogörs för studiens resultat som består av en analys av insamlad empiri. Resultatdelen består av respondenternas svar som presenteras i teman och analyserats med hjälp av teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning.

Oro

Det finns en samstämmighet hos respondenterna om att oro uppkommer. Respondenterna uttrycker att *”Det är definitivt något som inte står rätt till.”* En annan respondent uttrycker att *”Jag tycker att den information vi fått här är tillräcklig för att reagera och agera.”* Dessa respondenter förklarar att de skulle tagit ärendet vidare, men på olika sätt.

Flera respondenter anser att Kim borde ha agerat tidigare då eleven har kommit sent till skolan under en längre period. Respondenterna anser att det kan finnas en bakomliggande faktor till att eleven har hög frånvaro. En respondent uttrycker att:

”Jag tycker att det är konstigt att skolan inte har reagerat tydligare på en elev som inte kommer till skolan i tid. Jag funderar även på vilka rutiner skolan har vid sen ankomst och frånvaro.”

Respondenter uttrycker alltså att frånvaron borde ha förebyggts och tagits på allvar tidigare. Respondenter ifrågasätter skolans förekomst av policy gällande frånvaro, något som kan kopplas till den moderna organisationsteorin som menar att organisationer med institutionella drag är beroende av olika typer av policys för att påvisa stärkt kompetens och förekomsten av handlingsrutiner vid organisationen. Flera respondenter uttrycker att deras arbetsplats har handlingsplaner för hur frånvaro skall hanteras och hur ärendet skall tas vidare. Respondenternas resurser och handlingsplaner diskuteras senare i resultatsdelen.

Stöd och resurser vid arbetsplatsen

Respondenterna beskrev olika strategier för att ta ärendet vidare. I första hand skulle flera respondenter söka kontakt med elevens föräldrar eller vårdnadshavare, för att sedan avgöra huruvida de skulle göra en orosanmälan till socialnämnden.

En av elva respondenter hade gjort en orosanmälan till socialtjänsten, oavsett om de hade lyckats komma i kontakt med elevens föräldrar eller vårdnadshavare, eller inte. Respondenten uttrycker oro för att ett så ungt barn är ensamt och använder orosanmälan för ett instrument för att identifiera detta. Respondenten uttrycker att *”... det är mycket oroande med en elev i årskurs tre som lämnas ensam hemma under flera dagar”*. Anmälningsskyldigheten kan således tolkas som ett instrument för att säkerställa att barn som misstänks fara illa får det stöd som de behöver (Cocozza, 1998). Utifrån den moderna organisationsteorin är en organisation ett instrument för att nå organisationens målsättningar (Selznick, 1968), skolverksamhetens målsättning är utbildning, men även att se till att barnets miljö är trygg (Skolverket, 2013), något respondenten vill säkerställa genom att förmedla ärendet vidare.

”Jag anser det uppenbart att skolan måste göra en omedelbar orosanmälan till socialtjänsten vad gäller om eleven får den omsorg han/hon ska ha vare sig vi får kontakt med föräldern eller inte”.

Det förekommer ingen osäkerhet kring beslutet att göra en orosanmälan, samarbetet med andra organisationer är inget som respondenten uppfattar som ett hot, utan som ett instrument för att främja barnets bästa. Respondenten tolkar lagstiftningen strikt och organisationen blir ett instrument för att vidareföra information till socialnämnden.

Flera respondenter hade börjat med att ta ärendet vidare till arbetsplatsens elevhälsoteam som uppges bestå av rektor, kurator, specialpedagog och skolsköterska. Respondenterna, liksom medlemmar i organisationer, förlitar sig främst på den egna organisationens kompetens (Selznick, 1968). En respondent förklarar att den skulle:

”Kontakta EHT där man får stöttning om hur man går tillväga och vilka insatser som bör göras”.

Genom den moderna organisationsteorin kan det konstateras att det är viktigt för organisationer med institutionella drag att ha interna, specialiserade grupper. Det är av stor vikt att organisationen hålls intakt och det bidrar till ett självförverkligande (Selznick, 1968). En respondent uttrycker att:

”Jag finner min skolas ”resurser”, personliga ”resurser” är välfungerande och högkompetenta trots ringa ekonomiska resurser”.

I skolverksamheter som respondenterna är yrkesverksamma inom kan elevhälsoteam tolkas som en specialiserad grupp, som är viktig för organisationens identitet och karaktär. Att finna den egna organisationen kompetent nog att hantera alla sorters problem är vanligt inom institutioner (Selznick, 1986). Elevhälsan är en satsning för att öka skolverksamhetens kompetens (Johnson, 2013), något som respondenterna förespråkar och utnyttjar.

Olika insatser följer sedan inom elevhälsoteamet. En respondent förklarar att det vid dennes arbetsplats skulle tillkallas en elevvårdskonferens där föräldrar eller vårdnadshavare alltid är skyldiga att närvara. Efter elevvårdskonferensen skulle sedan ett beslut fattas angående om en orosanmälan skulle upprättas eller inte. Detta kan tolkas som att respondenterna är influerade av skolan som institution, vars historia är en grundidé om att skolverksamheten i huvudsak består av utbildning och undervisning. Det agrara samhällets ansvarstagande husbonde (Nilsson, 2003) kan idag likställas med elevers föräldrar eller vårdnadshavare. Den ursprungliga kärnan är således att föräldrarna eller vårdnadshavarna hålls ansvariga, och av samma anledning är institutionens första uppdrag att kontakta dessa.

Samtliga respondenter har uttryckt att det finns ett stort stöd från sin arbetsplats när de hanterar frågor om barn som misstänks fara illa. Två respondenter uttrycker:

”Jag får stöd från kollegor, skolläda och elevhälsoteamet. Jag kan också ta kontakt med socialtjänsten och fråga hur jag ska agera”;

”Bra stöd från skolans ElevHälsoTeam. De agerar fort och tveklöst.”

De resurser som beskrivs är framförallt elevhälsoteamen, men det kollegiala stödet betonas också. En respondent förklarar stödet från sina kollegor på följande vis:

”Jag känner mig trygg som lärare och skattar deras råd högt. Min erfarenhet som lärare inom grundskolans lägre åldrar är ringa, men deras kompetens och det kollegiala lärandet gör att jag även i framtiden kommer att känna ett stort förtroende att handla rätt och för barnets bästa, även i svåra situationer.”

Utifrån den moderna organisationsteorin kan det konstateras att respondentens arbetsplats är en organisation med institutionella drag. Respondenten försvarar skolans kompetens och integritet. En annan respondent uttrycker att det *”största stödet för oss pedagoger i sådana här lägen är nog det kollegiala”*. Enligt den moderna organisationsteorin växer en organisationskulturen fram ur en sammansvetsad social enhet som stärker organisationens identitet och tilliten för organisationens kollegialitet och rutiner (Christensen, 2012). I Södermans och Jacksons (2011) studie av BVC-sjuksköterskors upplevelser av barn som far illa, konstateras det att det kollegiala stödet är viktigt och bidrar till att sköterskornas självförtroende blir starkare.

Handlingsplan

Utöver stödet av elevhälsoteamet och det kollegiala stödet uttrycker flera respondenter att det finns olika rutiner och handlingsplaner upprättade vid deras arbetsplats. En respondent redogör stegvis för den handlingsplan som finns vid dennes arbetsplats. Det första steget utgörs av att samtala med eleven och vårdnadshavarna samt observera dess samspel. Därefter skulle respondenten ta ärendet vidare till rektor och kollegor för att undersöka om det finns några syskon på skolan som visar samma problematik. Sedan kontaktar respondenten elevhälsovårdsteamet där respondenten erhåller stöd i vilka insatser som skall göras. Därefter skulle eventuellt en orosanmälan göras, om respondenten i samråd med rektorn misstänker att elevens familjesituation är orolig.

Enligt modern organisationsteori är det viktigt för organisationer med institutionella drag att upprätta olika former av policys (Selznick, 1968). En policy kan tolkas som en handlingsplan, och en policy hänvisar organisationens medlemmar till de rutiner och handlingar som syftar att mynna ut i ett beslut (a.a.). Dessa rutiner och handlingar skapar centrala värden och riktlinjer inom organisationen och uppförandet av policy är på så vis förbundet med organisationsbyggnad (a.a.). Skolverksamheternas olika handlingsplaner kan således tolkas som en institutionaliserande process, som ger verksamheten en karaktär och ett sammanhang, något som respondenterna uppfattas anse vara viktigt.

Det går att urskilja att majoriteten av respondenterna vill bibehålla sin kultur inom institutionerna, de upplever att de har goda resurser på skolan och att kompetensen är hög. Precis som enligt modern organisationsteori vill respondenterna sköta ärendet inom organisationen, snarare än i samverkan med andra organisationer. Organisationer med institutionella drag är ofta noggranna

med att upprätta policys som följs, för att kunna kontrollera arbetet och skydda organisationens integritet från insyn och påverkan från andra organisationer (a.a.). Om respondenternas skolverksamhet ses som en organisation med institutionella drag kan de handlingsplaner och rutiner som finns på arbetsplatsen tolkas som ett sätt att skydda kontrollera organisationens arbete och stödja och bekräfta organisationens arbete vid insyn från andra organisationer.

Respondenter uttrycker att de har ett stort stöd från sin arbetsplats. En respondent uttrycker att den saknar ett stöd i form av handledning från skolan. Önskvärt hade varit handledning i grupp eftersom att det kollegiala språket är att föredra. Samtidigt uttrycker en annan respondent att den inte anser att det är lämpligt att tala med en kollega angående situationen, dels då respondenten anser att ärendet skall hanteras med konfidentialitet, ”... främst vill jag påpeka att vi har en rätt strikt tystnadsplikt som lärare gällande sådana diskussioner” och dels för att respondenten anser att ärendet främst bör diskuteras med en sakkunnig:

”Lärarens roll i skolan är primärt att undervisa och har inte alltid rätt verktyg för att hjälpa barnet i sådana situationer trots erfarenhet. Kuratorerna och elevhälsans roll är just denna”.

Respondenterna ser på kollegialiteten på olika sätt. Enligt modern organisationsteori har organisationer som är institutionaliserade större tillit till det kollegiala, den interna kompetensen (Selznick, 1968).

Flera respondenter uttrycker att kuratorn är en viktig befattning för skolpersonalen. Möjligheten att kunna samråda med en sakkunnig ger skolpersonal en trygghet i hur ärendet skall tas vidare. ”Här fyller kuratorn eller den från elevhälsan utvalda person en viktig roll i hur man fortgår.” Respondenterna förklarar även att det finns möjlighet till kontakt med socialtjänsten och polis för att rådfråga kring hur de skall agera. Det framgår att socialtjänst och polis är duktiga på att förklara grunden till anmälan för föräldrarna, och att det bidrar till att relationen mellan skolan och föräldrarna inte påverkas negativt på grund av orosanmälan.

Flera respondenter uttrycker just oron för att relationen mellan elevens föräldrar och skolpersonalen skall skadas av upprättandet av en orosanmälan, och att det därför är viktigt ha någon bakom sig vid en orosanmälan. En respondent uttrycker att: ”Jag anmäler aldrig ensam”, en annan respondent förklarar att:

”Vi har även möjlighet att ringa till socialtjänsten och rådfråga om vi har funderingar kring en ev. orosanmälan. Det brukar vara rektor som ringer.”

Enligt modern organisationsteori är arbetsledarens roll viktig för organisationen. Arbetsledarens roll är att främja och försvara sin avdelnings intressen (Selznick, 1968).

Överväganden

Respondenterna redogör för olika överväganden kring hur Kim skall ta situationen vidare. De flesta respondenter överväger huruvida de tillsammans med skolans elevhälsoteam skall ta ärendet vidare till elevens föräldrar. Vissa respondenter överväger att göra en anmälan till socialnämnden ”Jag överväger att anmäla

direkt”, medan andra överväger att göra en orosanmälan till socialnämnden efter att ha kontaktat föräldrarna.

Flera respondenter redogör för tankar kring vilka faktorer som bidrar till att eleven är frånvarande från skolan. ”*Det är uppenbarligen någonting som gör att eleven kommer försent till skolan*”. Det framgår att dessa respondenter försöker utreda bakomliggande orsaker till elevens frånvaro, samt att respondenterna är mycket oroliga. ”*Att det råder oro hemma blir det största övervägandet och som också blir det jobbigaste*”. Flera respondenters reflekterar kring om det finns något i hemförhållandena som bidrar till elevens frånvaro, eller om eleven har problem med skolan eller sina klasskamrater.

Att respondenterna reflekterar kring och försöker utreda bakomliggande orsaker till elevens frånvaro kan kopplas till den moderna organisationsteorin. Skolverksamheten som har institutionaliserats skapas ur en organisation med stark karaktär (Selznick, 1968). En organisation med institutionella drag bidrar till att medlemmarna får en större känsla av ett sammanhang och kan därmed lösa problem på ett bättre sätt (Christensen, 2012). Detta kan också bidra till att medlemmar i en organisation arbetar för att lösa problemen på egen hand för att upprätthålla organisationens kompetens. Inom organisationer med institutionella drag är det önskvärt att hantera situationen inom sin egen organisation, samarbete med andra organisationer kan innebära ett hot mot organisationens egen kontroll (Selznick, 1968). Respondenterna ger intryck av att de vill undvika kooptering av den egna verksamheten och hantera problemen inom sin egen organisation. En respondent uttrycker:

”Vid minsta misstanke om att barnet far illa ska en anmälan göras och när det kommer från skolans håll ska det göras genom rektor. Vid närmare eftertanke är detta egentligen en situation som ska orosannälas men jag tror att det är vanligt att vi försöker lösa det på andra sätt, då en orosanmälan känns som ett väldigt hårt slag mot familjer.”

Det framgår från respondenten att konsekvensen av en anmälan kan påverka elevens familj negativt. Det kan också tolkas som att det kan upplevas svårt för respondenten att ifrågasätta elevens föräldrar eller vårdnadshavare förmåga att se till att eleven är vid god hälsa, fysiskt och psykiskt. På samma sätt som husbonden ansvarade för att hushållet var vid god hälsa och hade god biblisk kunskap vid de årliga husförhören (Nilsson, 2003), är föräldrarna eller vårdnadshavarna idag ansvariga för att deras barn är välmående och klarar sin utbildning. Respondenternas vision om att ha en god relation till elevens föräldrar kan tolkas som ett fasthållande av den historiska kärnan.

Förhållandet till föräldrarna

De överväganden respondenterna redogör för är att göra eller att inte göra en anmälan. Respondenterna redogör också för hur de försöker lösa problemet inom organisationen, hellre än att göra en orosanmälan. Det framkommer även att det finns en rädsla för hur familjen påverkas av en orosanmälan, och att barnet gagnas av att organisationen håller ärendet internt. En annan respondent förklarar situationen:

”... samtidigt har vi i arbetslag diskuterat huruvida vissa fall är tillräckliga för en orosanmälan eller ej. Och då borde väl egentligen dessa diskussioner vara nog för att en orosanmälan ska göras... Jag tror att vi, i alla fall många som jobbar i skolan, är dåligt pålästa kring detta och inte vågar/vet när en orosanmälan ska göras. Vi försöker hitta andra lösningar och ser detta som en sista utväg.”

Det framgår av empirin att samtliga respondenter på ett eller annat sätt skulle agera i situationen och upplever en oro för eleven. Ärendet tas vidare på olika sätt, men de flesta respondenter anser att skolans elevhälsoteam har stor kompetens och att skolan internt skulle ha hanterat situationen, utifrån elevens behov.

Trots att samtliga respondenter uttrycker att de upplever en oro för eleven, skulle tio av de elva deltagande respondenterna inte göra en orosanmälan. Enligt respondenterna kan detta dels bero på att de upplever organisationens kompetens som hög, och att det helst hanterar problematiken inom organisationen. Flera respondenter ger också uppfattningen av att de anser att en orosanmälan kan skada skolans relation med föräldrarna, eller att det kan vara besvärligt för familjen att bli aktualiserade på socialnämnden och genomgå en utredning.

”Det är viktigt att skolan behåller en god relation med vårdnadshavare för barnets bästa. Ett barn och dess vårdnadshavare måste känna förtroende för skolan för att barnet ska trivas och kunna utveckla sina kunskaper. Det handlar i grund och botten om att agera professionellt och varsamt.”

Enligt den moderna organisationsteorin kan yttre krav ofta kopplas på organisationens handlingsmiljö (Christensen, 2012). För en skolverksamhet kan de yttre kraven tolkas som de krav och den tillit elevens föräldrar har till elevens skola. De aktörer som organisationen måste integrera med får en stor betydelse för hur organisationens institutionella drag utvecklas (a.a.). Det framgår från flera av respondenterna att det är viktigt att ta kontakt med föräldrarna före en eventuell anmälan görs, enligt modern organisationsteori är det för att främja integrationen och uppfylla de krav skolan som organisation har på sig från andra aktörer.

”Att anmäla till socialnämnden om jag får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa utan att ha haft samtal med vårdnadshavare kan ha negativa effekter på barnet/eleven.”

Respondenten förklarar att det är viktigt att skolan bibehåller en god relation med elevens vårdnadshavare, och att det är för att främja barnets bästa. Det anses vara viktigt att eleven och dess vårdnadshavare har ett förtroende för skolan samt att det är en förutsättning för att eleven skall känna sig trygg och få möjlighet att utveckla sina kunskaper. Som tidigare nämnt är samtliga respondenter angelägna om barnets välmående och reflekterar kring vad som är barnets bästa.

”Jag anser att det är viktigt att man i samråd med sakkunnig tar ett gemensamt beslut som gagnar barnets bästa”.

Respondenternas utsagor i relation till tidigare forskning konstaterar att det finns faktorer som påverkar respondenterna i beslutet att göra en orosanmälan eller inte. Drake & Zuravin (1998) redogör för hur anmälares beslut påverkas av dennes relation till elevens familj, något som respondenterna i föreliggande studie bekräftar.

O'toole et al., (1999) redogör för hur anmälares egna erfarenheter, stress och tolkning av situationerna, influerar benägenheten hos anmälares att göra en orosanmälan. Det framgår av empirin att en respondent tyngs av det komplexa förhållandet skolpersonal har till elever. Det upplevs svårt att få distans till det personliga engagemanget för eleven, speciellt elever i lägre åldrar.

”Jag känner ibland att det skulle kännas tryggt att inte behöva ta rollen som barnets ”advokat” och lärare utan önskar lämna över personliga till någon annan. Jag tror inte att det alltid är så lätt att skilja på sin roll som lärare, medmänniska och ansvarstagande vuxen”.

Det framgår att det delvis beror på att man som skolpersonal till elever i lägre åldrar har en närmre kontakt och blir mer känslomässigt engagerad. Enligt tidigare forskning har på samma sätt elever i lägre årskurser högre förtroende för skolpersonal jämfört med elever i högre årskurser (Trygged et al., 2013).

Att göra eller att inte göra en anmälan

Empirin påvisar alltså att de flesta respondenter inte skulle upprätta en orosanmälan vid första upplevda oro. Som ovan nämnt uttrycker flera respondenter att det finns negativa aspekter i att upprätta en orosanmälan innan skolan har undersökt elevens situation vidare. En respondent redogör för hur skolans handlingsplan skulle se ut i ärendet som redogörs i vinjettstudien:

”Börja med att kontakta föräldrarna, tillkalla ett möte. Blir det inte bra ta kontakt med skolans kurator för att gå vidare. Sista steget om man inte får en förändring är kontakt med rektorn, socialen (worst case).”

Att göra en anmälan är sista steget i skolans handlingsplan. Det framgår också att detta är något som görs i värsta fall ”... (worst case)”. Enligt O'toole et al. (1999) kan det föreligga en viss skepsis mot anmälningsprocessen och den myndighet som ansvarar för dess uppföljning. Om det föreligger en skepsis mot socialnämnden vid respondentens organisation, kan detta genomsyra organisationen. Enligt Cocozzas (1998) studie påvisas det att många inkomna anmälningar till socialnämnden avslutas utan insats. Studien påvisar även att många anmälningar avskrivs utan att socialnämnden har haft någon kontakt med anmälares, barnet eller barnets föräldrar eller vårdnadshavare. Media skildrar i flera artiklar hur socialnämndens arbete brister till följd av knappa resurser, framförallt i form av personal. Att det publiceras artiklar i media som kritiserar socialnämndens arbete kan medföra att samhället är av samma uppfattning, och att individers värderingar påverkas därefter.

Enligt modern organisationsteori blir organisationen en institution när enheten genomsyras av samma värderingar (Selznick, 1968). Det innebär att en

organisation som är institutionaliserad styrs av tydliga normer och värderingar, som medför en social integration som är större än den formella strukturen (a.a.). Den formella strukturen skulle kunna vara att skolpersonal enligt lagstiftning (14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)) är anmälningsskyldig, men organisationens värderingar är att en anmälan kan medföra negativa effekter och det föreligger en skepsis mot socialnämnden huruvida anmälan blir uppföljd. Enligt modern organisationsteori skulle det således föredras att noggrant utreda elevens situation internt utifrån de olika kompetenser som finns inom organisationen innan samverkan med andra organisationer sker (Selznick, 1968).

En respondent uttrycker att det finns skyddsfaktorer som talar för att elevens frånvaro inte behöver bero på att eleven far illa.

”Positivt att eleven verkar trivas och fungerar bra i skolan. I detta läge med den information jag får här, så tror jag inte att det är någon akut situation”.

Respondenten resonerar kring att föräldrarnas arbetssituation kan medföra att eleven inte kommer till skolan och att eleven inte kan redogöra för var föräldrarna är. Respondenten förklarar att: *”Eleven verkar vara trygg eftersom den har goda resultat.”* Ur empirin kan det konstateras att respondenterna upplever elevens situation på olika sätt. Enligt tidigare forskning kan den personliga tröskeln för att göra en orosanmälan se olika ut beroende på aspekter som hur strukturen för anmälningsprocessen ser ut, hur många elever skolpersonalen träffar per dag, samt skolpersonalens personliga värderingar såsom erfarenheter och livsåskådning (Drake & Zuravin, 1998).

Samtliga respondenter uttrycker att de upplever oro. Respondenterna är rustade på olika sätt för att hantera den oro som uppstår och för hur situationen skall hanteras. Vissa respondenter är yrkesverksamma på en arbetsplats där organisationen tolkar anmälningsskyldigheten som ett instrument för att säkerställa att elever får det stöd de behöver. Andra respondenter är yrkesverksamma vid en arbetsplats där interna rutiner företräds av formella strukturer såsom anmälningsskyldighet. Respondenterna reflekterar kring vad som är barnets bästa, och beroende på hur respondenternas organisation ser ut hanteras ärendet i samverkan med andra organisationer eller internt.

Enligt tidigare forskning beskrivs anledningar till orosanmälningar idag vara generellt låga. Den låga tröskeln för att göra en orosanmälan är en styrka i att barnavårdsproblem blir upptäckta tidigt, men en svaghet i att en utredning av anmälan inkräktar på familjens integritet (Wiklund, 2006). Flera respondenter uttrycker just oron i att inkräkta på familjens integritet, och att en *”orosanmälan känns som ett väldigt hårt slag mot familjer”*. Enligt modern organisationsteori föreligger både fördelar och nackdelar med organisationer med och utan institutionella drag (Selznick, 1968).

Avsnittet för ”Resultat” består av studiens inhämtade empiri och en analys av empirin. I följande stycke redogörs för hur studiens resultat har påverkats av metodologiska val och val av teoretisk utgångspunkt.

METOD- OCH RESULTATDISKUSSION

Arbetet under den kvalitativa processen har varit öppet och orienterande inom olika områden och teorier. Under arbetet med studien har kontinuerliga diskussioner förts angående varje delmoment och dess vetenskapliga metoder. Det har funnits en öppenhet gentemot val av frågeställning metod, teori och layout.

För att studien skall ha hög reliabilitet har återupprepningsbara metoder valts och rapporten redogör noggrant för tillvägagångssättet för att det skall finnas möjlighet att replikera studien. Valet av vinjett som metod var en anledning till att studien skulle vara enklare att upprepa. Med en vinjettstudie och studiens använda vinjett som bilaga redogörs den exakta fallbeskrivningen och dess stödande frågor.

Valet av semistrukturerade intervjuer som metod ansågs inledningsvis vara fördelaktigt för att kunna inhämta så mycket data som möjligt. Det hade genererat i möjligheten att träffa respondenterna och ställa följdfrågor. Vid utformandet av en intervjuguide som skulle vara ett verktyg för oss vid intervjutillfällena visade sig intervjumetoden vara problematiskt. Det var svårt att formulera intervjufrågor som var objektiva och som inte var etiskt problematiska. Då ämnet i sig förefaller sig vara känsligt upplevdes en intervju som något slags förhör, som skulle undersöka respondenternas kunskap och legitimitet.

Validiteten var också något som skulle kunna ifrågasättas vid inhämtandet av data genom intervjuer, just med tanke studiens känsliga ämne. Med intervjumetoden fanns det en chans att respondenterna medvetet eller undermedvetet, undviker att svara sanningsenligt på frågor som upplevs problematiska. Utgångspunkten var givetvis att respondenterna talar sanning, men för att undvika att sätta dem i en situation som upplevs svår eller med frågor som upplevs som känsliga föredrogs det att hantera frågeställningen med en vinjettmetod.

För att ytterligare försäkra studiens validitet valdes det att genomföra ett test av vinjettmetoden. Syftet var att undersöka huruvida vinjettmetoden fungerade för att få in data som är kopplade till studiens syfte och kan besvara studiens frågeställningar. Under ”Tillvägagångssätt” går det att mer detaljerat utläsa hur testet genomfördes.

Fyra av femton respondenter valde att inte delta i studien. Eftersom att det e-postades ut fler vinjetter än vad som ansågs nödvändigt för föreliggande studie, var de svar som inkommit från respondenterna tillräckliga för att besvara studiens frågeställning. Bortfallet anses inte påverka studien då det är en kvalitativ studie som syftar i att beskriva individers (skolpersonals) överväganden.

Ett oundkomligt dilemma som följde valet av vinjettmetod var faktumet att respondenterna besvarade vinjettstudien oövervakade. Detta bidrog till att det rådde osäkerhet kring vem som har besvarat frågorna. Detta kan anses påverka studiens validitet, eftersom att det inte går att säkerställa att det är just skolpersonal som har besvarat vinjettstudien. Risker att respondenterna skulle överlåta besvarandet av frågorna till någon annan, ansågs dock vara låg, då det inte förekom vinjettsvar som gav anledning att anta att vinjetten inte besvarats av skolpersonal. Vinjettmetoden ansågs således ha fördelar som gjorde den lämpad som metod för studiens syfte.

Vinjettemetodens fallbeskrivning utformades med syftet att situationen inte skulle vara självklar. Syftet med fallbeskrivningen var att respondenten skulle ges utrymme för att överväga hur denne skulle handlat om respondenten var i Kims situation. Fallbeskrivningen har påverkat resultatet i många avseenden. Fallbeskrivningen uppfattades av vissa respondenter som orealistisk. Respondenterna uttryckte att de uppfattade det konstigt att Kim ej reagerat på elevens frånvaro tidigare, då respondenterna själva uppgav att de hade agerat tidigare om det hade varit deras elev. Om fallbeskrivningen hade beskrivit situationen annorlunda hade respondenterna eventuellt upplevt den mer realistisk. Det går dock inte att konstatera att den frekventa frånvaron som eleven har i fallbeskrivningen, inte förekommer hos elever i realiteten.

Ur empirin kan det konstateras att fallbeskrivningen uppfattas mycket olika av olika respondenter. Oro är ett relativt begrepp, något som de flesta respondenter uttryckte att upplevde vid läsandet av fallbeskrivningen. Samtidigt redogjorde vissa respondenter för att de ansåg att situationen var det slag att en orosanmälan till socialnämnden borde göras, medan andra respondenter uppfattade situationen som icke-akut och att den eventuellt kunde utredas internt. Resultatet från fallbeskrivningen anses dock vara positivt. Syftet var att få en beskrivning av hur skolpersonal tänker kring situationen och anmälningsskyldigheten. Resultatet påvisar att det föreligger olika tankar och överväganden kring fallbeskrivningen, och troligtvis ser det likadant ut i realiteten. Eftersom lagstiftningen uttrycker att oro är premissen för att en orosanmälan skall göras, är skildringen av skolpersonals olika grader av oro av intresse för att besvara studiens frågeställningar.

En mer konkret fallbeskrivning där det tydligt framkommit att eleven för illa hade troligtvis givit studien annorlunda resultat. Eventuellt hade majoriteten av respondenterna uttryckt att en orosanmälan till socialnämnden skulle upprättas. Lagstiftningen talar om att skolpersonal ska göra en orosanmälan när de får kännedom om att ett barn far illa. Utifrån det kan man endast förutsätta att respondenterna skulle ha redogjort för den handlingen om det i fallbeskrivningen tydligt framkommit att eleven för illa. Hur det ser ut i realiteten är inte undersökt och kan därmed inte sägas något om, men med tanke på att respondenterna redogör för de svårigheter de upplever med att göra en orosanmälan till socialnämnden (relationen till elevens föräldrar, påfrestningen för elevens familj att bli utredda av socialnämnden) kan man misstänka att skolpersonal inte alltid följer lagstiftningen så strikt som lagstiftningen uppmanar till.

Valet av teoretisk utgångspunkt har bidragit till att respondenterna analyserats utifrån sin organisation, snarare än utifrån sin personlighet. Som yrkesverksam skolpersonal ingår man i en organisation, och den moderna organisationsteorin påvisar att många organisationer har institutionella drag. Analysen av respondenternas svar medförde att det främst kunde konstateras i vilken mån den organisation respondenterna ingick i var institutionaliserad eller inte. Den moderna organisationsteorin föreföll sig lämpad att applicera på empirin. Det hade även varit intressant att applicera en teori som fokuserade på beslut som fattas på individnivå, särskilt med tanke på den rättsliga aktualiteten i frågan om huruvida underlåtenhet att göra en anmälan skall anses som tjänstefel eller inte.

Den förförståelse som förelåg studien har förändrats och ser efter studiens genomförande delvis annorlunda ut. I förförståelsen diskuterades en förmodad skepsis från skolverksamheten gentemot socialnämnden. Ur empirin är detta något som framgår tydligt när respondenter förklarar socialnämnden som sista och ”värsta” instansen.

I förförståelsen beskrevs även uppfattningen av att skolpersonal kan finna det svårt att göra en orosanmälan och att det föreligger en rädsla för att skada skolans relation med elevens föräldrar, samt en rädsla för att förstöra familjen. Utifrån respondenternas svar kan det konstateras att många av de respondenter som deltagit i föreliggande studie, vill främja relationen med elevers föräldrar. Följden av det kan innebära att en oro för en elev hanteras internt inom skolverksamheten, istället för att förmedlas till socialnämnden.

Den efterförståelse som infinner sig efter genomförandet av studien är att det inte föreligger någon okunskap angående anmälningsskyldigheten hos respondenterna. De flesta respondenter vet vad lagstiftningen innebär och flera respondenter konstaterar att situationen i fallbeskrivningen ger upphov till oro, och antagligen borde orosanmälas till socialnämnden.

Den troligaste förklaringen till att respondenter inte gör en orosanmälan trots oro, är att det föreligger ett motstånd. Historiskt sätt är skolväsendets kärna att utbilda, och föräldrarna eller vårdnadshavarna ansvarar för att deras barn är trygga och mår bra. Den utmaning respondenterna snarare står inför är att det inom flera organisationer, eventuellt med institutionella drag, anses att en orosanmälan till socialnämnden är negativt för eleven och relationen med elevens föräldrar eller vårdnadshavare. Samtliga respondenter uppfattas vara väldigt måna om elevernas välmående, det uttrycks oro och empati. Det råder inga tveksamheter kring att respondenterna skulle hanterat situationen om den hade uppstått, däremot hade den i flera fall inte hanterats som lagstiftningen uppmanar. Huruvida detta påverkar elever som misstänks fara illa kan inte påvisas inom föreliggande studies ramar. Det som kan påvisas, är att majoriteten av respondenterna hade börjat utreda situationen, internt eller externt.

SLUTSATS

Studien redogör för elva respondenters överväganden och tankar som uppstår efter att ha läst en fiktiv fallbeskrivning. Det är av intresse att samtliga respondenter uttrycker en upplevd oro för den elev som förekommer i fallbeskrivningen. Samtliga respondenter redogör för någon typ av uppföljning i ärendet, men endast *en* respondent konstaterar att en orosanmälan till socialnämnden borde göras omedelbart. En slutsats som kan dras är att respondenterna är verksamma inom organisationer med institutionella drag, där organisationens interna kompetens anses som mycket god, och att uppkomna problem således ofta kan lösas internt. Genom att samverka med andra organisationer, som t.ex. socialnämnden, hotas organisationens kontroll (Selznick, 1968).

Respondenterna redogör för vikten av att ha en god relation med elevers föräldrar eller vårdnadshavare. Föräldrarna eller vårdnadshavarna är ansvariga för sina barns välmående och för att de sköter sin utbildning, på samma sätt som

husbonden ansvarade för sina hushållsmedlemmars välmående och kunskaper vid de årliga husförhören. Respondenterna redogör också för vikten av att vidhålla vid skolväsendets kärna om att utbildning är deras primära uppgift. Slutsatsen som kan dras ur det är att respondenterna inte vill inskränka på föräldrarnas eller vårdnadshavarnas ansvar för elevers eller barns välmående. Respondenter konstaterar att en orosanmälan till socialnämnden kan medföra negativa följder för familjen, och respondenterna vill inte kritisera eller ifrågasätta föräldrarnas förmåga att säkerställa sina barns välmående.

Genom modern organisationsteori kan respondenternas överväganden göras mer begripliga. Skolväsendet är en organisation där det förekommer institutionaliserande drag, en följd av skolväsendets långa historia som är influerad av olika traditioner. Något som samtliga respondenter redogör för är att det finns goda resurser vid deras arbetsplats (organisation). Respondenterna värderar elevhälsan högt och redogör för den goda kompetens som finns inom organisationen. Organisationer med institutionella drag förespråkar specialiserade grupper och värnar om den kompetens som finns inom organisationen (Selznick, 1968).

Elevhälsan är ett resultat av att skolverksamheter förstärker sina kompetenser för att kunna bemöta och främja samt förebygga elevers behov och ohälsa (Johnson, 2013). Samtidigt som skolan utökar sina elevhälsofrämjande resurser, säger lagstiftningen (socialtjänstlagen 14 kap. 1 § (2001:453)) att all information om barn som misstänks fara illa skall förmedlas till socialnämnden. Genom lagstiftningen försöker man således överföra ansvaret från skolan till socialnämnden. För en organisation med institutionella drag, som skolan, kan detta upplevas motsägelsefullt. Flera respondenter uttrycker att fallbeskrivningen redogör för ett fall som borde anmälas till socialnämnden, men som enligt respondenterna brukar hanteras internt med hjälp av elevhälsoteamen, något som anknyter till det gamla elevvårdande arbetet.

Flera respondenter uttrycker att skolans uppgift primärt är att undervisa. För organisationer med institutionaliserade drag är det av vikt att bevara organisationens kärna (Selznick, 1968). Sedan agrarsamhällets tid har prästens roll som förhörer överförs på lärarens roll. Under agrarsamhällets tid hade prästen inget ansvar för hushållets trygghet eller välmående, det ansvaret låg på husbonden (Nilsson, 2003). På samma sätt kan det ur respondenternas svar konstateras att det anses vara viktigt att föräldrarna har det huvudsakliga ansvaret för sina barns välmående. Genom att göra en orosanmälan till socialnämnden, ifrågasätter respondenterna föräldrarnas eller vårdnadshavarnas förmåga att ansvara för sina barns välmående. Detta är något som respondenterna upplever som svårt, och för att hantera dessa svårigheter anses det vara mer fördelaktigt att utreda den problematik som uppstår internt, i samarbete med elevernas föräldrar eller vårdnadshavare.

Vad som är barnets bästa råder det meningsskiljaktigheter kring. Många respondenter anser att familjen mår bättre av ett stöd från skolan och att uppkommen problematik hanteras internt, snarare än att en ny kontakt med socialnämnden upprättas. Kanske är glappet mellan socialtjänsten och skolan ett tillkortakommande av lagstiftningen, som försvårar skolverksamhetens uppgifter om att förebygga hälsa, främja elevers välmående och trygghet samt upprätthålla god undervisning. Lagstiftningen begränsar skolans handlingsutrymme gällande

barn som far illa och överför det ansvaret till socialnämnden. Skolan är den verksamhet som dagligen möter barnet och får hantera barnet och familjens följer av socialnämndens eventuella insatser.

Eftersom att flera respondenter uttrycker att kontakt med socialnämnden endast sker i sista hand ("...*worst case*"), kan det konstateras att det föreligger en viss skepsis gentemot socialnämnden. Enligt modern organisationsteori skulle detta kunna bero på viljan att lösa problem inom organisationen, utan att hotas av insyn och extern kontroll, vilket kan vara en följd av samverkan med andra organisationer (Selznick, 1968). Enligt tidigare forskning (Drake & Zuravin, 1998; O'toole et al., 1999) förekommer en skepsis gällande hur socialnämnden hanterar och följer upp inkomna orosanmälningar. Coccozza (1998) redogör för hur många inkomna anmälningar till socialnämnden avslutas utan utredning. Eventuellt är det en inställning som även föreliggande studies respondenter har, och följderna av detta skulle kunna vara att skolan föredrar att följa upp och utreda elever internt, snarare än att förmedla dessa till socialnämnden då utredning kan utebli.

Ur studiens resultat kan det konstateras att samtliga respondenter är oroliga för eleven i fallbeskrivningen och skulle på något sätt försöka lösa problematiken. Vidare kan det konstateras att respondenterna skulle försöka fånga upp de ungdomar som visar tendenser till dåligt mående. Respondenterna framhåller att de skulle försöka lösa elevens situation på olika sätt inom organisationen, i samverkan med elevens föräldrar. Det anses därmed inte råda någon "fara på taket" för elever i skolverksamheter där respondenterna är verksamma. Det kan konstateras att eleven skulle uppmärksammas och få stöd på en rad olika områden, inom organisationen eller genom en förmedling till socialnämnden.

Det kan uppfattas oroande att endast en av elva respondenter skulle välja att göra en omedelbar orosanmälan till socialnämnden. Eftersom att studiens vinjett är fiktiv, går det inte att konstatera hur respondenterna skulle gjort om oron gällde en av deras elever på deras arbetsplats. Huruvida det i realiteten förekommer en låg frekvens av orosanmälningar går inte att konstatera inom föreliggande studies ramar. Flera, i studien, deltagande respondenter förklarar att situationer som enligt lagstiftning är tillräckliga för en orosanmälan, ofta hanteras internt på basis av att barnets bästa anses gagnas av detta handhållande. Om det är generellt förekommande i realiteten är inte undersökt, men skulle vara av intresse att undersöka i framtida studier.

REFERENSLISTA

- Abrahamsson, B, Berg, G & Wallin, E (1999) *Organisations- och läroplansperspektiv: En väg mot en teori om skolan som institution*. Pedagogisk Forskning i Sverige, årg. 4 nr. 2.
- Askelöf, M (2014) *Svidande kritik mot socialtjänsten i fallet Yara*. SVT Belkingenytt, publicerad: 2014-06-30.
><http://www.svt.se/nyheter/regionalt/blekingenytt/utredning-om-yaras-dod-fardig>< (2014-11-30).
- Backlund, Å, Wiklund, S och Östberg, F (2012). *När man misstänker att barn far illa – En studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningsskyldigheten*. Stockholm: Rädda barnen
- Brottsbalk, 1962:700.
- Bravelius, A (2015) *Socialtjänstens brister en livsfara för barn*. Expressen, publicerad: 2015-01-05. > <http://www.expressen.se/debatt/socialtjanstens-brister-en-livsfara-for-barn/>< (2015-01-07).
- Bryman, A (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Christensen, Tom. (red.) (2012) *Organisationsteori för offentlig sektor*. Enskede: TPB.
- Cocozza, M (1998) *Anmälningsplikten som instrument för att identifiera barn som behöver samhällets skydd*. Linköping: Hälsouniversitetet.
- Drake, B & Zuravin, S (1998) *BIAS IN CHILD MALTREATMENT REPORTING: Revisiting the Myth of Classlessness*. American Journal of Orthopsychiatry, vol. 68, no. 2.
- Ekobrottsmyndigheten (2014) *För dig som är revisor*.
><http://www.ekobrottsmyndigheten.se/for-dig-som-ar/revisor/>< (2014-12-11).
- Förordningen om anmälan av vissa allvarliga sjukdomar, 1998:58.
- Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, 1998:899.
- Förvaltningslag, 1986:223.
- Föräldrabalken, 1949:381.
- Guvå, G. (2014). *Elevhälsans retorik och praktik*. Stockholm: Skolverket.
- Holt, N (2012) *Psychology: the science of mind and behavior*. Maidenhead: McGraw-Hill Higher Education.
- Hälso- och sjukvårdslagen, 1982: 763.

Jergeby, U (1999) *Att bedöma en social situation: tillämpning av vinjettmetoden*. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).

Johnsson, L (2013) *Elevhälsan i den nya skollagen: handbok för skolans personal*. (1. uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

Jönsson, O (2014) *Barn riskerar att dö*. SVT nyheter, publicerad: 2014-07-15. ><http://www.svt.se/nyheter/stor-brist-pa-socialsekreterare>< (2015-01-07).

Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, 1990:52.

Lag om vård av missbrukare i vissa fall, 1988:870.

Lag om psykiatrisk tvångsvård, 1991:1128.

Landguiden – utrikespolitiska institutet (2014) *Utbildning*. ><https://www.landguiden.se/Lander/Europa/Sverige/Utbildning>< (2014-12-22).

Länsstyrelsen Västergötland (2014) *Tillsyn av miljöfarlig verksamhet*. ><http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/miljo-och-klimat/verksamheter-med-miljopaverkan/miljofarlig-verksamhet/operativ-tillsyn/Pages/default.aspx>< (2014-12-11).

Länsstyrelsen (2014) *Samarbete – vilken länsstyrelse gör vad?* ><http://www.lansstyrelsen.se/Sv/Pages/samarbete.aspx>< (2014-12-11)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2014) *Tillsynsmyndigheter LBE*. ><https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Tillsyn--tillsynsvagledning/Brandfarliga--explosiva-varor/Tillsynsmyndigheter/>< (2014-12-11).

Nilsson, R (2003) *Kontroll, makt och omsorg: sociala problem och socialpolitik i Sverige 1780-1940*. Lund: Studentlitteratur.

O'Toole, R, O'Toole, A.W, Webster, S.W & Lucal, B. (1999) *Teachers' recognition and reporting of child abuse: a factorial survey*. Child abuse & neglect, vol. 23, no. 11.

Polislag, 1984:387.

Riksarkivet (2014) Husförhöret. ><http://riksarkivet.se/husforhoret>< (2015-01-05).

Regeringens proposition 2009/10:165. *Den nya skollagen: för kunskap, valfrihet, och trygghet*. Stockholm: Riksdagens tryckeriexpedition.

Selznick, Philip (1968). *Modern organisationsteori*. Stockholm: Prisma, i samarbete med Svenska civilekonomföreningen.

Skolinspektionen (2014) *Regelbunden tillsyn*. ><http://www.skolinspektionen.se/Tillsyn--granskning/Regelbunden-tillsyn/>< (2014-12-11).

Skollag, 2010:800.

- Skolverket (2013) *Mer om skolans ansvar – barn som far illa*.
><http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/barn-som-far-illa-1.201708>< (2014-11-18).
- Skolverket (2012) *Skolplikt och rätt till utbildning*.
><http://www.skolverket.se/regelverk/juridisk-vagledning/skolplikt-och-ratt-till-utbildning-1.126411>< (2014-12-11).
- Smittskyddsförordningen, 2004:255
- Socialstyrelsen (2014a) *Anmälan om oro för barn – stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2014b) *Anmälan till socialtjänsten vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2014c) *BBIC, barns behov i centrum*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialtjänstlagen, 2001:453.
- Statens offentliga utredningar, 2012/13:SoU5. *Inspektionen för vård och omsorg - en ny tillsynsmyndighet för hälso- och sjukvård och socialtjänst*. Stockholm: Socialutskottet.
- Söderman, A, & Jackson, K (2011). *Barn som far illa i sin hemmiljö - BVC-sjuksköterskors upplevelser av att möta och hjälpa barnen*. *Vård i Norden*, 31(4), 38.
- Tagesson, E (2014) *Skolan ringde socialen om Yara*. *Aftonbladet*, publicerad: 2014-05-07. ><http://www.aftonbladet.se/nyheter/article18839028.ab>< (2014-11-30).
- Trygged, S, Backlund, Å & Elofsson, S (2013) *Vem kan man lita på? Skolelevers förtroende för skolpersonal*. *Socialmedicinsk Tidskrift*, 90(4), 591-603.
- Vetenskapsrådet (2014) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet: Elanders Gotab.
- Wadebäck, P (2014) *Fyrabarnsfamiljen: Tecken på misshandel långt tidigare*. *Sveriges radio*, publicerad: 2014-05-13.
><http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=97&artikel=5860464>< (2014-11-30).
- Wiklund, S (2006) *Den kommunala barnavården – om anmälningar, organisation och utfall*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Åberg, E (2014) *Larm om brist på erfarna socialsekreterare*. *SVT Värmlandsnytt*, publicerad: 2014-07-16.
><http://www.svt.se/nyheter/regionalt/varmlandsnytt/larm-om-brist-pa-socialsekreterare>< (2015-01-07)

BILAGOR

Bilaga 1

Information och samtyckesblankett

Vi inbjuder Er till deltagande i en studie med syftet *att beskriva och analysera skolpersonals överväganden i beslutet att göra eller att inte göra en orosanmälan enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen.*

Studien sker i form av en vinjett, dvs. en fallbeskrivning vi önskar att ni läser och besvarar. Vinjetten besvaras skriftligt och returneras via e-post till nedanstående adress.

Vi som bedriver studien är två studenter vid Malmö högskola som skriver ett examensarbete vid socionomprogrammet.

Vid deltagande är det viktigt för Er som respondent att veta att:

- Ert deltagande i studien är frivilligt och att inte delta medför inga konsekvenser för Er. Vi är tacksamma om Ni väljer att medverka då det är betydelsefullt för studien.
- Vi behandlar allt material med konfidentialitet. Under processen kommer ingen obehörig få ta del av materialet och vid presentation av slutrapporten kommer ingen respondent kunna identifieras.
- Materialet kommer endast användas till föreliggande studie och därefter förstöras.

Vid frågor kring studien eller andra upplysningar kontakta Oskar Jönsson alternativt Sofie Hermansson via nedanstående telefonnummer:

Oskar Jönsson
Tel. 0763-16 30 67

Sofie Hermansson
Tel: 0767-85 93 18

Alternativt via e-post: sofieviktoriahermansson@gmail.com

Studien författas under handledning och handledare är Sven-Erik Olsson, universitetslektor i sociologi, kontaktuppgifter fås på begäran.

Genom deltagande i studien samtycker ni ovanstående.

Bilaga 2

Vinjettstudie om orosanmälan

Nedan följer en fallbeskrivning som ni ombeds läsa och besvara utifrån nedanstående frågeställningar.

En tisdag i början av september kommer din kollega Kim till dig under lunchrasten för att rådfråga kring en elev på skolan. Kim berättar att eleven går i tredje klass i grundskolan. Vidare berättar Kim att eleven har kommit försent till skolan nästan varje morgon sedan terminsstarten. Kim förklarar att eleven aldrig har varit mer än trettio minuter försenad och att eleven klarar skolarbetet väldigt bra. Eftersom att eleven inte har dykt upp under dagen berättar Kim att Kim har börjat fundera på orsaken. Kim förklarar att Kim har ringt hem till eleven varpå eleven svarade och berättade att eleven hade försovit sig och skulle komma till skolan snart. Kim berättar vidare att Kim bad om att få tala med elevens föräldrar. Eleven har enligt Kim då berättat att elevens föräldrar inte är hemma och eleven har inte kunnat redogöra för var föräldrarna är eller när de kommer hem.

Kim berättar att Kim har träffat elevens föräldrar i samband med skolstarten och att föräldrarna gav ett gott intryck. Kim förklarar att Kim sedan dess inte haft så mycket kontakt med elevens föräldrar då det ej har funnits anledning till det eftersom att Kim upplever att eleven har mycket goda skolresultat.

Kim frågar nu dig vad du hade gjort med den information som har framkommit.

- Vad tänker du om situationen?
- Vilka överväganden, om något/några, erfar du när du får ovanstående information?
- Vilka resurser och vilket stöd, om något/några, har du erfarenhet av för att hantera liknande situationer?